





«Ռիսկերի և անվտանգության կառավարման հմտությունների ձևավորում արկածային զբոսաշրջության վայրերում» նախագիծը ֆինանսավորվում է Գերմանիայի տնտեսական համագործակցության և զարգացման դաշնային նախարարության և Explore Worldwide միջազգային զբոսաշրջային օպերատորի կողմից: Ծրագիրն իրականացվում է Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (ԳՄՀԸ, GIZ) կողմից՝ որպես պետական-մասնավոր հատված համագործակցության զարգացման ծրագրի մաս: Գերմանիայի տնտեսական համագործակցության և զարգացման դաշնային նախարարությունը (BMZ) խթանում է համագործակցությունը մասնավոր հատվածի և զարգացման գործակալությունների միջև՝ երկու ոլորտների համար փոխադարձ օգուտներ ստանալու նպատակով:

Ձեռնարկը մշակվել է www.riskmanagement4tourism.org կայքում առկա գործիքների և ձևանմուշների հիման վրա: Ձեռնարկը կանոնավոր կերպով կթարմացվի պրակտիկ մասնագետների և մասնագիտական ասոցիացիաների հետ սերտ համագործակցությամբ:

Յեղինակներ՝ Լիանա Թադևոսյան, հյուրանոցային բիզնեսի փորձագետ, Աշոտ Օհանյան, սննդի անվտանգության փորձագետ, Դիանա Մովսիսյան, իրավաբան, Արմինե Հայրապետյան, ԱՌՆ փորձագետ:

Գեղարվեստական խմբագիր՝ Ազատուհի Մնացականյան:

Համաշխարհային զբոսաշրջության ժամանակակից պայմաններում առաջին տեղում պետք է լինի ճանապարհորդների անվտանգությունը: Զբոսաշրջիկների անվտանգության երաշխավորման գործում առանցքային դեր ունեն կացարաններ ապահովող ձեռնարկությունները: Հյուրանոցները և հյուրատները պետք է համապատասխանեն պահանջների մեծ ցանկին՝ հրդեհային և սննդի անվտանգության, ընդհանուր սանիտարական նորմերին և կանոններին, աշխատանքի պաշտպանության և այլն:

Հայաստանում ձեռնարկը մշակվել է «Մասնավոր հատվածի զարգացում և տեխնիկական մասնագիտական կրթություն և ուսուցում Հարավային Կովկասում» ԳՄՀԸ ծրագրի կողմից՝ Գերմանական տնտեսական միավորման (DWV) համագործակցությամբ: Այն նախատեսված է ՄԿՈՒ դասավանդողների և ուսանողների, ինչպես նաև հյուրատների սեփականատերերի և ղեկավարների համար: Այն ներառում է հիմնական ազգային և միջազգային պահանջները, որոնք անհրաժեշտ են զբոսաշրջիկների անվտանգ և հարմարավետ կացությունն ապահովելու համար:



01

03

02

04

Ընդհանուր անվտանգություն
հյուրատանը.....96

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ



ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Այս բաժնում կփորձենք համապարփակ ներկայացնել աշխատանքային օրենսդրության հիմունքները, աշխատանքային իրավահարաբերությունների հիմնական սկզբունքներն ու կարգավորումները, կուսումնասիրենք աշխատանքային հարաբերություններն ու աշխատողի անվտանգության ապահովման ու առողջության ապահովման պայմաններին:

Տրամադրվելիք գիտելիքները կիրառելի են ցանկացած ոլորտում, որտեղ կան գործատու-աշխատող հարաբերությունները: Նրանք, ովքեր պատրաստվում են դառնալ պատասխանատու գործատու և ցանկանում են ապահովել իրենց աշխատողների անվտանգությունը, աշխատանքային նորմալ պայմանները, աշխատանքային օրենսդրության պահանջները, աշխատողների առողջության պահպանումը, այս բաժինն անշուշտ կտա այս բոլորի մասին հիմնական գիտելիքներ և ճիշտ կողմնորոշվելու ընդհանուր կարողություններ: Աշխատողներին այն կօգնի ստանալ բազային գիտելիքներ իրենց հիմնական աշխատանքային պարտականությունների, իրավունքների, գործատուի իրավունքների և պարտականությունների մասին, կատարել ճիշտ ընտրություն աշխատանքային պայմանագրերի տեսակների մեջ, հասկանալ և ընդհանուր պատկերացում կազմել աշխատանքի պաշտպանության հիմունքների և ընդհանուր պահանջների վերաբերյալ:

Ավարտելով այս բաժինը, ուսանողները կունենան ընդհանուր պատկերացում աշխատանքի պաշտպանության հիմունքների, Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատանքային իրավահարաբերությունների հիմնական սկզբունքների ու կարգավորումների վերաբերյալ, աշխատանքային հարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերի, կողմերի իրավունքների ու պարտականությունների աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանների մասին:



Տրամադրել աշխատանքի պաշտպանության հիմունքների վերաբերյալ ընդհանուր պատկերացում,



Բացատրել Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատանքային իրավահարաբերությունների հիմնական սկզբունքներն ու կարգավորումները,



Տալ ընդհանուր պատկերացում աշխատանքային հարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերի, կողմերի իրավունքների ու պարտականությունների մասին,



Անդրադառնալ աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմաններին:

Այս բաժինը կազմվել է հիմք ընդունելով ՀՀ աշխատանքային օրենսգրիքը (այսուհետ՝ ԱՕ), որն ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից 2004 թվականի նոյեմբերի 9-ին, վերջին փոփոխություններով, որոնք ուժի մեջ են մտնում 2022թ. հուլիսի 1-ից:



ԹԵՄԱ 1



Աշխատանքի պաշտպանության հիմունքներ

Թեմայի նպատակն է.

Տրամադրել աշխատանքի պաշտպանության հիմունքների վերաբերյալ ընդհանուր պատկերացում

Առանցքային հասկացությունները և սահմանումները.

ՀՀ Հայաստանի Հանրապետություն

ԱՕ ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրք

ԵՄ Եվրոպական Միություն

OECD կամ ՏՀԶԿ՝ OECD Organisation for Economic Cooperation and Development/ Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպություն

Վերահսկող մարմին՝ ՀՀ կառավարության լիազորած՝ վերահսկողություն իրականացնող տեսչական մարմին

Միջազգային հանրության ձևավորման և զարգացման այս փուլում, աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանները առաջնային տեղ են զբաղեցնում ցանկացած աշխատանքային իրավահարաբերություններում, հատկապես, այն ոլորտներում, որոնք այս կամ այն կերպ կապված են ռիսկային գործոնների հետ, որոնցից մեկը՝ տուրիզմն է:

Աշխարհի մի շարք երկրներում, աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանները հանդիսանում են աշխատանքային հարաբերությունների հիմնական կետերից մեկը:

Օրինակ, ԵՄ երկրներում, աշխատողն ի սկզբանե ունի հիմնարար աշխատանքային իրավունքներ, որոնք վերաբերում են աշխատավայրում առողջության և անվտանգության պաշտպանությանը, տղամարդկանց և կանանց իրավունքների հավասարությանը, աշխատանքային պայմաններին և այլն:

Աշխատանքի պաշտպանության եվրոպական չափանիշները հիմնվում են OECD կամ ՏՀԶԿ կողմից մշակված Աշխատանքի պաշտպանության օրենսդրության Employment Protection Legislation (2017) վրա, որը ներառում է մի շարք կարևորագույն կարգավորումներ, որոնք վերաբերում են աշխատողներին աշխատանքի ընդունմանն ու ազատմանը, անդրադառնում է աշխատանքը կորցնելու հետևանքով աշխատողների եկամուտների հնարավոր տատանումներին և այլն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ





Բացի այդ, այն ներառում է աշխատանքային պայմանագրի օրինակելի ձև, որը մշակվել է հաշվի առնելով աշխատողների իրավունքների պաշտպանությունն ապահովելու ու գործատուների հնարավոր չարաշահումները նվազեցնելու նկատառումներով, կարգավորում է հիմնական պայմանները, ընթացակարգերն ու պարտադիր նորմերը, որոնք անհրաժեշտ են զանգվածային կրճատումների հնարավոր բացասական հետևանքները մեղմացնելու համար և այլն:

Ընդհանուր առմամբ, եթե խոսենք ԵՄ աշխատանքային չափանիշների մասին, հարկ է նշել, որ դրանք իրենցից ներկայացնում են աշխատաշուկայի սոցիալական կարգավորման ձև, երբ օրենսդրությունը գործատուների համար սահմանել է որոշակի սահմանափակումներ կամ գործատուներին վերապահել է որոշակի պարտավորություններ, վերջիններիս կողմից հնարավոր չարաշահումները բացառելու համար, որի արդյունքում աշխատողները պաշտպանված են իրենց իրավունքների հնարավոր խախտումներից: Բացի այդ, այն ձևավորել է շատ հստակ ուղեցույցներ, որոնք վերաբերում են աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանմանը:

Այսպես, օրինակ, եթե նայենք ԵՄ աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության բաղադրականությանը (European Union's Occupational Safety and Health policy for employees), կտեսնենք աշխատողների անվտանգության ապահովմանն ու առողջությանը վերաբերող հետևյալ կարևորագույն պայմանները.



Անվտանգության և հիգիենայի չափանիշների պարտադիր առկայությունը:



Աշխատողների պաշտպանության չափանիշներ, որոնք ապահովում են աշխատողների անվտանգությունն ու առողջությունը:



Աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պաշտպանության հիմնական նպատակն է.



Բացառել աշխատավայրում դժբախտ պատահարները (մահ, առողջությանը պատճառված վնաս և այլն) կամ նվազեցնել դրանց հավանականությունը:



Բարենպաստ պայմանների ստեղծումը, այսպես ասած “welfare at work” (OECD: 2013), այսինքն՝ բացառել աշխատավայրում դժբախտ պատահարները և աշխատավայրում ապահովել բարենպաստ հոգեբանական պայմաններ:



Այսպիսով, մենք անդրադարձանք աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պաշտպանության հիմնական նպատակներին և սկզբունքներին, իսկ հաջորդ գլխում կներկայացնենք ՀՀ աշխատանքային իրավահարաբերությունների հիմնական սկզբունքներն ու կարգավորումները, առանց որոնց, որևէ պաշտպանության մասին խոսելն ավելորդ է:

Առաջադրանքներ.

Քննարկման համար թեմաներ.

Ինչ եք կարծում ՀՀ-ում աշխատողների իրավունքների պաշտպանության մասին, արդյո՞ք դրանք բավարար չափով են պաշտպանված: Ինչ՞ կառաջարկեք դրանց բարելավման նպատակով:

Ինքնաստուգման հարցեր:



Հարց. Ինչի վրա են հիմնված աշխատանքի պաշտպանության եվրոպական չափանիշները:

Պատասխան. OECD կամ ՏՀԶԿ կողմից մշակված Աշխատանքի պաշտպանության օրենսդրության Employment Protection Legislation (2017) վրա:

Հարց. Ինչ՞ է ներառում Աշխատանքի պաշտպանության օրենսդրությունը:

Պատասխան. Այն ներառում է մի շարք կարևորագույն կարգավորումներ, որոնք վերաբերում են աշխատողներին աշխատանքի ընդունմանն ու ազատմանը, աշխատանքը կորցնելու հետևանքով աշխատողների եկամուտների հնարավոր տատանումներին և այլն: Բացի այդ, այն ներառում է աշխատանքային պայմանագրի օրինակելի ձև, որը մշակվել է հաշվի առնելով աշխատողների իրավունքների պաշտպանությունն ապահովելու ու գործատուների հնարավոր չարաշահումները նվազեցնելու նկատառումներով, ընթացակարգեր ու պարտադիր նորմեր, որոնք անհրաժեշտ են զանգվածային կրճատումների հնարավոր բացասական հետևանքներ մեղմացնելու համար և այլն:

Հարց. Թվարկեք աշխատողների անվտանգության ապահովմանն ու առողջությանը վերաբերող կարևորագույն պայմանները.

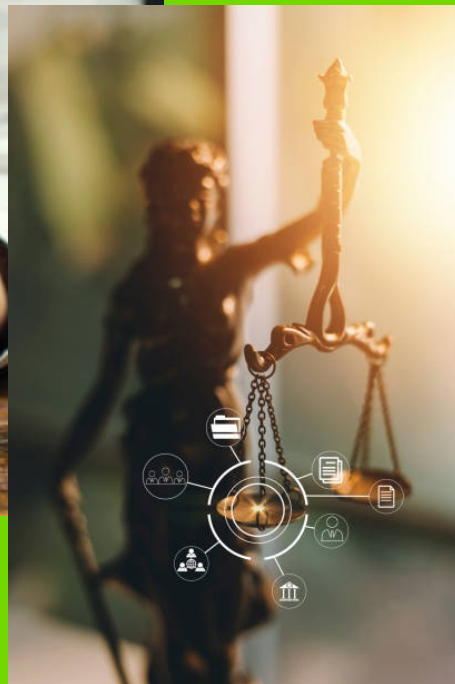
Պատասխան. Անվտանգության և հիգիենայի չափանիշների պարտադիր առկայությունը: Աշխատողների պաշտպանության չափանիշներ, որոնք ապահովում են աշխատողների անվտանգությունն ու առողջությունը:

Հարց. Ինչ՞ է բարենպաստ պայմանների ստեղծումը կամ “welfare at work”.

Պատասխան. Բացառել աշխատավայրում դժբախտ պատահարները և աշխատավայրում ապահովել բարենպաստ հոգեբանական պայմաններ:

01

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ



ԹԵՄԱ 2

....

Հայաստանի Հանրապետությունում
աշխատանքային իրավահարաբերությունների
հիմնական սկզբունքներն ու կարգավորումները

Թեմայի նպատակն է.

Բացատրել ՀՀ-ում աշխատանքային իրավահարաբերությունների
հիմնական սկզբունքներն ու կարգավորումները

Առանցքային հասկացությունները և սահմանումները նույնն են ինչ
Նախորդ թեմայի համար:

Նախքան բուն թեմային անցնելը, նշենք, որ ՀՀ-ում աշխատանքային
իրավահարաբերությունները կարգավորվում են ՀՀ Սահմանադրու-
թյամբ, ԱՕ-ով, օրենքներով, այլ իրավական ակտերով, աշխատանքային
և կոլեկտիվ պայմանագրերով:

ՀՀ աշխատանքային օրենսդրությունը սահմանում է՝

-  աշխատանքային օրենսդրության կիրառման ոլորտները, նպատակը
և սկզբունքները.
-  աշխատանքի իրավունքի իրականացման իրավական
հիմքերը.
-  կոլեկտիվ և աշխատանքային պայմանագրերի կնքման և կատար-
ման կարգն ու պայմանները, ինչպես նաև կողմերի պատասխա-
նատվությունը՝ ըստ իրենց պարտավորությունների.
-  աշխատանքի վարձատրության կարգն ու
պայմանները.
-  աշխատաժամանակի առավելագույն և հանգստի ժամանակի նվա-
զագույն տևողությունը.
-  արտոնությունների, հատուցումների, երաշխիքների նվազագույն
չափը (սահմանը).
-  աշխատողների առողջության պահպանման և անվտանգության
ապահովման հիմնական կանոններն ու նորմերը.
-  աշխատողների ներկայացուցիչների՝ արհեստակցական միութե-
ությունների, աշխատողների ժողովի (համաժողովի) կողմից ընտրված
ներկայացուցիչների (մարմնի), ինչպես նաև գործատուների
միությունների, դրանց ներկայացուցիչների իրավունքներն ու
պարտականությունները, պատասխանատվությունը.



աշխատանքային կարգապահության ապահովման իրավական հիմքերը.



Նյութական պատասխանատվության պայմաններն ու չափերը (սահմանները).



աշխատանքային օրենսդրության պահպանման նկատմամբ հսկողության և վերահսկողության իրականացման հիմնական դրույթները:

Աշխատանքային օրենսդրության հիմնական սկզբունքներն են՝



աշխատանքի ազատությունը, ներառյալ՝ աշխատանքի իրավունքը (որը յուրաքանչյուրն ազատորեն ընտրում է կամ որին ազատորեն համաձայնում է), աշխատանքային ունակությունները տնօրինելու, մասնագիտության և գործունեության տեսակի ընտրության իրավունքը.



ցանկացած ձևի (բնույթի) հարկադիր աշխատանքի և աշխատողների նկատմամբ բռնությունների արգելումը.



աշխատանքային հարաբերությունների կողմերի իրավահավասարությունը՝ անկախ նրանց սեռից, ռասայից, ազգությունից, լեզվից, ծագումից, քաղաքացիությունից, սոցիալական դրությունից, դավանանքից, ամուսնական վիճակից և ընտանեկան դրությունից, տարիքից, համոզմունքներից կամ տեսակետներից, կուսակցություններին, արհեստակցական միություններին կամ հասարակական կազմակերպություններին անդամակցելուց, աշխատողի գործնական հատկանիշների հետ չկապված այլ հանգամանքներից.



յուրաքանչյուր աշխատողի համար աշխատանքի արդարացի պայմանների իրավունքի ապահովումը (ներառյալ՝ անվտանգության ապահովման և հիգիենայի պահանջները բավարարող պայմանները, հանգստի իրավունքը).



աշխատողների իրավունքների և հնարավորությունների հավասարությունը.



յուրաքանչյուր աշխատողի՝ ժամանակին և ամբողջությամբ աշխատանքի արդարացի վարձատրության իրավունքի ապահովումը՝ օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի չափից ոչ ցածր.



գործատուների և աշխատողների՝ աշխատանքային իրավունքների և շահերի պաշտպանության համար ազատորեն միավորվելու իրավունքի ապահովումը (ներառյալ՝ արհեստակցական և գործատուների միություններ ստեղծելու կամ դրանց անդամագրվելու իրավունքը).



աշխատանքային հարաբերությունների կայունությունը.



կոլեկտիվ բանակցությունների ազատությունը.



կոլեկտիվ և աշխատանքային պայմանագրերի կողմերի պատասխանատվությունը՝ ըստ իրենց պարտականությունների:

Չարկ է նշել, որ ԱՕ-ն առանձնահատուկ դեր է սահմանում պետության համար, ըստ որի՝ պետությունն ապահովում է աշխատանքային իրավունքների իրականացումը ԱՕ-ի և այլ օրենքների դրույթներին համապատասխան:

Աշխատանքային իրավունքները կարող են սահմանափակվել միայն օրենքով, եթե դա անհրաժեշտ է պետական և հասարակական անվտանգության, հասարակական կարգի, հանրության առողջության ու բարքերի, այլոց իրավունքների և ազատությունների, պատվի և բարի համբավի պաշտպանության համար:



Առաջադրանքներ.

Քննարկման համար թեմաներ.

ինչ՞ էք կարծում, արդյո՞ք արդարացված է աշխատանքային իրավունքների սահմանափակումը բացառապես օրենքով: Բերե՞ք օրինակներ, երբ ըստ Ձեզ, այդպիսի սահմանափակումներն արդարացված են



Ինքնաստուգման հարցեր:



Հարց. Թվարկե՞ք ԱՕ կարգավորումներից մի քանիսը.

Պատասխան. ԱՕ-ն կարգավորում է կոլեկտիվ և անհատական աշխատանքային հարաբերությունները, սահմանում այդ հարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերն ու իրականացման կարգը, աշխատանքային հարաբերությունների կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները, պատասխանատվությունը, աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանները:

Հարց. Թվարկե՞ք ԱՕ-ի հիմնական սկզբունքներից մի քանիսը:

Պատասխան.

աշխատանքի ազատությունը, ներառյալ՝ աշխատանքի իրավունքը, աշխատանքային ունակությունները տնօրինելու, մասնագիտության և գործունեության տեսակի ընտրության իրավունքը.

ցանկացած ձևի (բնույթի) հարկադիր աշխատանքի և աշխատողների նկատմամբ բռնությունների արգելումը.

աշխատանքային հարաբերությունների կողմերի իրավահավասարությունը՝ անկախ նրանց սեռից, ռասայից, ազգությունից, լեզվից, ծագումից, քաղաքացիությունից, սոցիալական դրությունից, դավանանքից, ամուսնական վիճակից և ընտանեկան դրությունից, տարիքից, համոզմունքներից կամ տեսակետներից, կուսակցություններին, արհեստակցական միություններին կամ հասարակական կազմակերպություններին անդամակցելուց, աշխատողի գործնական հատկանիշների հետ չկապված այլ հանգամանքներից.

յուրաքանչյուր աշխատողի համար աշխատանքի արդարացի պայմանների իրավունքի ապահովումը (ներառյալ՝ անվտանգության ապահովման և հիգիենայի պահանջները բավարարող պայմանները, հանգստի իրավունքը).

աշխատողների իրավունքների և հնարավորությունների հավասարությունը.

յուրաքանչյուր աշխատողի՝ ժամանակին և ամբողջությամբ աշխատանքի արդարացի վարձատրության իրավունքի ապահովումը՝ օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի չափից ոչ ցածր.



գործատուների և աշխատողների՝ աշխատանքային իրավունքների և շահերի պաշտպանության համար ազատորեն միավորվելու իրավունքի ապահովումը (ներառյալ՝ արհեստակցական և գործատուների միություններ ստեղծելու կամ դրանց անդամագրվելու իրավունքը).

աշխատանքային հարաբերությունների կայունությունը.

կոլեկտիվ բանակցությունների ազատությունը.

կոլեկտիվ և աշխատանքային պայմանագրերի կողմերի պատասխանատվությունը՝ ըստ իրենց պարտականությունների:

Աշխատանքային օրենսդրության նպատակները.

Ինչպես և ցանկացած օրենսդրություն, աշխատանքային օրենսդրությունն ևս ունի իր նպատակները, որոնք են.



սահմանել ֆիզիկական անձանց՝ ՀՀ քաղաքացիների, օտարերկրյա քաղաքացիների, քաղաքացիություն չունեցող անձանց աշխատանքային իրավունքների և ազատությունների պետական երաշխիքները.



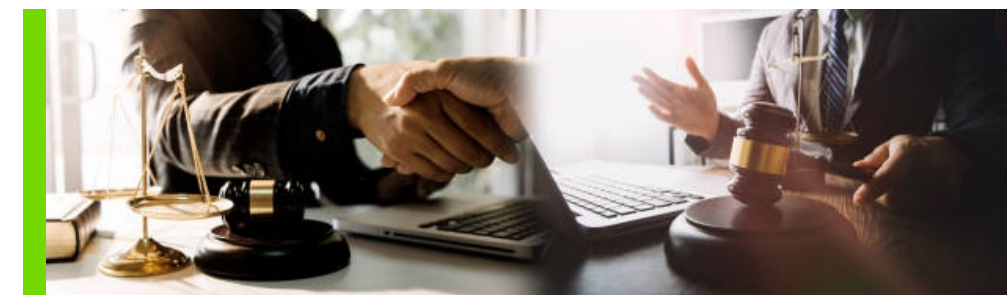
նպաստել աշխատանքի բարենպաստ պայմանների ստեղծմանը.



պաշտպանել աշխատողների և գործատուների իրավունքներն ու շահերը:

Խտրականությունը աշխատանքային իրավահարաբերություններում արգելված է:

Ինչպես՝ Ե սահմանում Խտրականությունը ԱՕ-ն.





Խտրականությունը դա սեռի, ռասայի, մաշկի գույնի, էթնիկ կամ սոցիալական ծագման, գենետիկական հատկանիշների, լեզվի, կրոնի, աշխարհայացքի, քաղաքական կամ այլ հայացքների, ազգային փոքրամասնության պատկանելության, գույքային վիճակի, ծնունդի, հաշմանդամության, տարիքի կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքների պատճառով ցանկացած ուղղակի կամ անուղղակի տարբերակում, բացառում կամ սահմանափակում, որի նպատակը կամ արդյունքը հանդիսանում է կոլեկտիվ և (կամ) անհատական աշխատանքային հարաբերությունների ծագման և (կամ) փոփոխման և (կամ) դադարման դեպքերում նվազ բարենպաստ վերաբերմունքի դրսևորումը կամ մյուսների հետ հավասար հիմունքներով աշխատանքային օրենսդրությամբ սահմանված ցանկացած իրավունքի ճանաչման և (կամ) իրականացման արգելքը կամ ժխտումը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այդպիսի տարբերակումը, բացառումը կամ սահմանափակումն օբյեկտիվորեն արդարացված են հետապնդվող իրավաչափ նպատակով, և այդ նպատակին հասնելու համար կիրառվող միջոցները համաչափ են ու անհրաժեշտ:

Այլ բառերով ասած, մենք գործ ունենք խտրականության հետ, եթե սեռի, ռասայի, մաշկի գույնի, էթնիկ կամ սոցիալական ծագման, գենետիկական հատկանիշների, լեզվի, կրոնի, աշխարհայացքի, քաղաքական կամ այլ հայացքների, ազգային փոքրամասնության պատկանելության, գույքային վիճակի, ծնունդի, հաշմանդամության, տարիքի կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքների պատճառով անձը ենթարկվում է որևէ սահմանափակման, եթե չասենք նվազ բարենպաստ պայմաններին կիրառման:

Ընդ որում, աշխատանքի ընդունման հայտարարություններում (մրցույթներում) և աշխատանքային հարաբերությունների իրացման ընթացքում արգելվում է, գործնական հատկանիշներից և մասնագիտական պատրաստվածությունից ու որակավորումից բացի, խտրականության հիմք հանդիսացող որևէ այլ պայման սահմանելը, բացառությամբ եթե դա բխում է աշխատանքին ներհատուկ պահանջներից:



Առաջադրանքներ.

Քննարկման համար թեմաներ.

Ինչ՞ է խտրականությունը, խտրականության ինչպիսի՞ ձևեր են ձեզ հայտնի:

Իրավիճակի վերլուծություն.

Լսարանը բաժանել երկու խմբի՝ գործատուների խումբ և Վերահսկող մարմնի ներկայացուցիչներ:

Գործատուների խումբը իրապարակել է հետևյալ հայտարարությունները.

«Բեռնափոխադրման ընկերությունում պահանջվում են 20-25 տարեկան տղաներ: Բարձրագույն կրթությունը պարտադիր չէ»:

«Տուրիստական ընկերությունում պահանջվում են բարետես արտաքինով 20-25 տարեկան աղջիկներ»:

Առաջադրանք



Գտե՛ք խտրականության տարրեր հետևյալ հայտարարություններում:

Մինչև մի խումբը՝ Վերահսկող մարմնի ներկայացուցիչները, հայտնաբերված խախտումներն է արձանագրում, մյուսը՝ որպես տվյալ հայտարարությունը տեղադրած գործատու այդ ընթացքում, փորձում է հակափաստարկներ բերել:

Երկու խմբից պահանջվում է հիմնավորել կարծիքը, հղում կատարելով ԱՕ-ի համապատասխան դրույթներին:

01

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ



ԹԵՄԱ 3

....

Աշխատանքային հարաբերությունների ծագումը, փոփոխման և դադարման հիմքերը, կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները: Պայմանագրերի տեսակներ: Աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանները:

Թեմայի նպատակն է.

տալ ընդհանուր պատկերացում աշխատանքային հարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերի, կողմերի իրավունքների ու պարտականությունների մասին, անդրադառնալ աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմաններին:

Առանցքային հասկացությունները և սահմանումները նույնն են ինչ նախորդ թեմայի համար:

Աշխատանքային հարաբերությունների ծագումը.

Աշխատանքային հարաբերությունների մասնակիցներն են՝ գործատուն և աշխատողը, որոնց փոխադարձ համաձայնության հիման վրա՝ աշխատողն անձամբ, որոշակի վարձատրությամբ կատարում է աշխատանքային գործառնություններ (որոշակի մասնագիտությամբ, որակավորմամբ կամ պաշտոնում աշխատանք):

Հուշում. Աշխատանքային հարաբերությունները ծագում են, երբ կա համաձայնություն գործատուի և աշխատողի միջև՝ աշխատանքային պայմանների վերաբերյալ որը ունի.



աշխատանքային պայմանագրի տեսք

կամ



գործատուի կողմից տրված անհատական իրավական ակտի տեսք, այսինքն՝ կարգադրության կամ հրամանի տեսքով:



Աշխատանքային հարաբերությունների փոփոխման հիմքերը.

Ինչպես և ցանկացած հարաբերություն, աշխատանքային հարաբերությունները ևս չեն կարող մնալ ստատիկ վիճակում և դրանց գոյության ընթացքում կարող են առաջանալ այնպիսի հանգամանքներ, երբ կողմերը՝ գործատուն և աշխատողը, փոփոխության են ենթարկում իրենց միջև ծագած աշխատանքային հարաբերությունները: Այդպիսի հանգամանքներն են՝ **աշխատանքի էական պայմանների փոփոխությունը:**

Որոնք՞ են աշխատանքի էական պայմանները կամ այլ կերպ ասած, այն հանգամանքները, որոնք այնքան էական են, որ առանց դրանց կամ դրանց փոփոխման դեպքում, տվյալ աշխատանքը չի կարող իրականացվել:

Յուշում. Աշխատանքի էական պայմաններն են.

Աշխատանքի վայրը
Վարձատրության չափը
Արտոնությունները
Աշխատաժամանակի ռեժիմը
Տարակարգերը/խաշտոնների անվանումները
Աշխատանքային պայմանագրի տեսակը
Գործատուի փոփոխում

Այս պայմանները կարող են փոփոխվել բացառապես աշխատողի համաձայնությամբ, գործատուի կողմից ԱՕ սահմանված կարգով և ժամկետներում ծանուցվելուց հետո:

Իսկ եթե աշխատանքի նախկին էական պայմանները չեն կարող պահպանվել, իսկ նոր պայմանների հետ աշխատողը համաձայն չէ:

Այս դեպքում, աշխատանքային պայմանագիրը լուծվում է: Դրա դադարման հիմքերին կանդիդատանք ստորև՝ «Աշխատանքային հարաբերությունների դադարման հիմքերը» բաժնում:

Աշխատանքային հարաբերությունների դադարման հիմքերը.

Այս բաժնում մենք կուսումնասիրենք այն հիմքերը, որոնց դեպքում աշխատանքային հարաբերությունները կարող են դադարել:

Նախ նշենք, որ աշխատանքային պայմանագիրը դադարում է ԱՕ-ով սահմանված մի շարք դեպքերում, որոնք պայմանականորեն կարող ենք բաժանել 4 խմբի.



1-ին խումբ.

Կողմերի համաձայնությամբ, այսինքն, թե՛ աշխատողը և թե՛ գործատուն համաձայն են լուծել այն:

Աշխատողի և գործատուի համաձայնությամբ սահմանված փորձաշրջանի արդյունքներով, այսինքն՝ աշխատանքային պայմանագրով սահմանված փորձաշրջանի արդյունքները բավարար չեն, ընդ որում, դրանք կարող են լինել անբավարար թե՛ գործատուի և թե՛ աշխատողի համար.

2-րդ խումբ.

աշխատողի նախաձեռնությամբ, այսինքն՝ աշխատողն այլևս չի ցանկանում աշխատել տվյալ գործատուի մոտ.

3-րդ խումբ.

գործատուի նախաձեռնությամբ, այսինքն՝ գործատուն, որոշ հանգամանքներից ելնելով, ստիպված է դադարեցնել աշխատանքային պայմանագիրը /դրանց կանդիդատանք առանձին/

4-րդ խումբ.

այս խմբում ներառված բոլոր այն դեպքերը, որոնք չեն մտնում վերը թվարկված խմբերից և ոչ մեկի մեջ, այսինքն.

> պայմանագրի գործողության ժամկետը լրանալու դեպքում, այսինքն՝ լրացել է այն ժամանակահատվածը, որի համար կնքվել էր տվյալ աշխատանքային պայմանագիրը.

> աշխատողի պարտադիր ժամկետային զինվորական ծառայության զորակոչվելու դեպքում, կարծում ենք, այստեղ ամեն ինչ հասկանալի է.

> դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի առկայության դեպքում, որին համապատասխան՝ աշխատողը ենթարկվել է այնպիսի պատասխանատվության, որը հնարավորություն չի տալիս շարունակելու աշխատանքը: Այսինքն, դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դավաճոքով, տվյալ աշխատողն ի վիճակի չի լինելու կատարել իրենց հանձնարարված աշխատանքը:

> եթե օրենսդրությամբ սահմանված կարգով աշխատողը զրկվել է որոշակի աշխատանքներ կատարելու իրավունքներից, այսինքն՝ կա որոշակի արգելք տվյալ տեսակի աշխատանքը կատարելու համար, օրինակ՝ եթե տվյալ աշխատողը բժիշկ է, սակայն կա օրենսդրությամբ սահմանված ուղղակի արգելք տվյալ մասնագիտությամբ զբաղվելու համար:



- > Եթե աշխատողը մինչև տասնվեց տարեկան է, և ծնողներից մեկը, որդեգրողը կամ հոգաբարձուն կամ խնամակալը, նրա առողջության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող բժիշկը կամ տեսչական մարմինը պահանջում է աշխատանքային պայմանագրի լուծում:
- > աշխատանքի էական պայմանները փոփոխվելու դեպքում, սրա մասին խոսեցինք նախորդ բաժնում:
- > Ֆիզիկական անձ գործատուի մահվան դեպքում, այսինքն՝ եթե տվյալ աշխատողի գործատուն ֆիզիկական անձ է, որը մահացել է:
- > աշխատողի մահվան դեպքում, այստեղ նույնպես, կարծում ենք, ամեն ինչ պարզ է:
- > աշխատանքի ընդունվելիս աշխատողը ներկայացրել է կեղծ տեղեկություններ, օրինակ՝ դիպլոմը կեղծ է կամ նա չունի տվյալ աշխատանքը կատարելու համար անհրաժեշտ որակավորում,
- > աշխատանքի ընդունվելիս որոշակի աշխատանքներ կատարելու իրավունքներից զրկված լինելու փաստը աշխատողի թաքցնելու դեպքում, այս կետը բավական մոտ է տեղեկությունները կեղծելու մասին դրույթին և 7-րդ ենթակետում սահմանված հանգամանքներին:

Ընդ որում, հարկ է նշել, որ եթե աշխատողը կարող է պարզապես լուծել աշխատանքային պայմանագիրը, այդ մասին նախախես ծանուցելով գործատուին, առանց որևէ հիմնավորման, գործատուն այդպիսի արտոնություն չունի և սահմանափակված է ԱՕ-ով սահմանված դեպքերով: Օրենսդրի այսպիսի մոտեցումը գործատուի իրավունքների սահմանափակման մասով, պայմանավորված է աշխատողին՝ գործատուի հնարավոր անհիմն և անօրինական ազատամեններից պաշտպանելու ցանկությամբ:



Ավելի մանրամասն, տես **ՀՀ ԱՕ**
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=159097>



Պայմանագրերի տեսակներ.

Նախքան աշխատանքային իրավահարաբերությունների կողմերի իրավունքներն ու պարտականություններն ուսումնասիրելը, եկե՛ք պատկերացնենք երկու իրավիճակ:



Իրավիճակ Ա. Հյուրանոցում աշխատում են ընդունարանի աշխատակիցներ, մաքրուհիներ, բանվորներ, այգեպաններ, մատուցողներ՝ հյուրանոցի բացօթյա տարածքը սպասարկելու համար: Այս անձնակազմը ամեն օր կատարում է որոշակի ծավալի աշխատանք, սահմանված ժամերին, դրա դիմաց ստանալով ֆիքսված վարձատրություն: Աշխատանքը սեզոնային է, այսինքն, լրացուցիչ աշխատուժի խիստ կարիք է լինում վաղ գարնանային ամիսներից մինչև խորը աշուն: Դուք հյուրանոցի նորանաշանակ կառավարիչն եք, ինչ՞ եք կարծում, որն՞ է այս իրավահարաբերությունների ձևակերպման ճիշտ ձևը՝ աշխատանքային վեճերի և գործատուի ռիսկերը նվազեցնելու տեսակետից:



Իրավիճակ Բ. Հյուրանոցում աշխատում են ընդունարանի աշխատակիցներ, մաքրուհիներ, բանվորներ, այգեպաններ, մատուցողներ՝ հյուրանոցի բացօթյա տարածքը սպասարկելու համար: Բացի բանվորներից, մնացած անձնակազմը ամեն օր կատարում է որոշակի ծավալի աշխատանք, սահմանված ժամերին, դրա դիմաց ստանալով ֆիքսված վարձատրություն: Բանվորներին վճարվում է ըստ փաստացի կատարված աշխատանքի ծավալի, որը կատարվում է ելնելով հյուրանոցի պահանջներից և վերջինիս կողմից ներկայացված հարցման հիման վրա: Այս բանվորների հետ կապված իրավահարաբերությունները դեռևս չեն ստացել և ոչ մի իրավական ձևակերպում, իսկ իրենք սպասում են, թե երբ կվճարվի իրենց հասանելի վարձատրությունը:

Դուք հյուրանոցի նորանաշանակ կառավարիչն եք, ինչ՞ եք կարծում, որն՞ է այս իրավահարաբերությունների ձևակերպման ճիշտ ձևը՝ աշխատանքային վեճերի և գործատուի ռիսկերը նվազեցնելու տեսակետից:



Աշխատանքային պայմանագիր, որը, ինչպես տեսանք գործատուի և աշխատողի փոխադարձ համաձայնությունն է, որով աշխատողն անձամբ, որոշակի վարձատրությամբ կատարում է աշխատանքային գործառույթներ, իսկ գործատուն վճարում է դրանց դիմաց պայմանագրով սահմանված աշխատավարձը:



Աշխատանքային պայմանագրերը իրենց բնույթով լինում են.

- > Որոշակի ժամկետով կնքված, այսինքն, երբ կնքվում են մինչև որոշակի օրը/ամիսը/տարեթիվը.
- > Անորոշ ժամկետով կնքված, եթե աշխատանքային պայմանագրում դրա գործողության ժամկետը նշված չէ:

Ինչպես՞ որոշել անորոշ թե՞ որոշակի ժամկետով է կնքված տվյալ պայմանագիրը:

Աշխատանքային պայմանագրերը ենթադրվում են անորոշ ժամկետով կնքված, եթե աշխատանքային հարաբերությունները չեն կարող որոշվել անորոշ ժամկետով:

Ստորև թվարկենք այն դեպքերը, երբ կնքվում են որոշակի ժամկետով աշխատանքային պայմանագրեր.



ընտրովի պաշտոններում աշխատողների հետ՝ ընտրված ժամանակահատվածով կամ եթե տվյալ աշխատողը նշանակվել է օրենքով սահմանված ժամկետով /սման դեպքեր են օրինակ՝ մարդու իրավունքների պաշտպանը կամ ընկերությունում գործադիր տնօրենը/.



սեզոնային աշխատանքներ կատարողների հետ. Օրինակ՝ հովվի, հնձվորի, կթվորի, մատուցողի և նմանատիպ այլ աշխատանքների կատարումը սովորաբար խիստ կապված է սեզոնայնության հետ, այդ իսկ պատճառով, հիմնականում իրենց հետ կնքվում են որոշակի ժամկետով աշխատանքային պայմանագրեր:



Ժամանակավոր (մինչև երկու ամիս ժամկետով) աշխատանքներ կատարողների հետ.



Ժամանակավորապես բացակայող աշխատողին փոխարինող աշխատողի հետ. Օրինակ, հղիության և մայրության արձակուրդում գտնվող անորոշ ժամկետով կնքված աշխատանքային պայմանագրով աշխատողին փոխարինելու համար, սովորաբար կնքվում են որոշակի ժամկետով աշխատանքային պայմանագիր:



օտարերկրացիների հետ՝ կացության իրավունքի վավերականության ժամկետով.



տարիքային կենսաթոշակի իրավունք ունեցող և վաթսուներեք տարին լրացած կամ տարիքային կենսաթոշակի իրավունք չունեցող և վաթսուհինգ տարին լրացած անձանց հետ, օրենքով սահմանված կարգով:

Թերևս շատ լայն կիրառվող պրակտիկա է մեր իրականությունում, երբ գործատուն, ցանկություն չունենալով մտնել աշխատանքային իրավահարաբերությունների մեջ, դրանցից բխոյս հարկային պարտավորություններ ստանձնել, իսկ երբեմն էլ, չարամտորեն դրանցից խուսափելով, նախընտրում է կնքել աշխատողների հետ ծառայությունների մատուցման պայմանագիր կամ վճարել աշխատողներին որոշակի կանխիկ գումար, դրանով իսկ խախտելով ոչ միայն ՀՀ հարկային օրենսդրությունն այլ, որն ամենից կարևոր է, աշխատողի իրավունքները, որոնք երաշխավորված են ՀՀ Սահմանադրությամբ և ԱՕ-ով: Եվ չնայած դրան, որ օրենքով հստակ ամրագրված է գործատուի պատասխանատվությունը, առանց աշխատանքային պայմանագրի աշխատող պահելու հետ կապված, միևնույն է այս բացասական, չասենք, արատավոր երևույթը, շարունակում է գոյություն ունենալ և տարածվել մեր հանրապետությունում:

Այժմ դիտարկենք ծառայությունների մատուցման պայմանագիրը.

Ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագրով՝ կատարողը պարտավորվում է պատվիրատուի առաջադրանքով ծառայություններ մատուցել (կատարել որոշակի գործողություններ կամ իրականացնել որոշակի գործունեություն), իսկ պատվիրատուն պարտավորվում է վճարել այդ ծառայությունների համար (կապի, բժշկական, անասնաբուժական, աուդիտորական, խորհրդատվական, տեղեկատվական, ուսուցման, զբոսաշրջիկության և այլ ծառայություններ):

Իսկ ինչ՞պես որոշել, ինչ՞ տեսակի պայմանագիր կնքել տվյալ անձի հետ:

Ստորև բերված աղյուսակում, համապատասխան նշում կատարելով յուրաքանչյուր կետի դիմաց սահմանված դաշտում, կստանանք տվյալ տեսակի պայմանագրին բնորոշ հատկանիշները, որոնք էլ կօգնեն կողմնորոշվել՝ ծառայությունների մատուցման պայմանագիր է անհրաժեշտ թե՞ աշխատանքային:



Չուշում. Աշխատանքային թե՞ ծառայությունների մատուցման պայմանագիր. տարբերությունները:





Գործառույթների անձամբ կատարում
Հաստիքացուցակ՝ աշխատողի ընդգրկմամբ
Սահմանված գործառույթի կատարում
Ներքին կարգապահական կանոններին ենթարկվելը
Բոլոր աշխատանքային պայմաններն ապահովում է գործատուն
Երաշխիքների տրամադրում
Արտաժամի/ոչ աշխատանքային օրերի համար վարձատրություն
Աշխատավարձի վճարում օրենքով սահմանված ժամկետում
Կարգապահական պատասխանատվության ենթարկում



Երրորդ անձանց ներգրավելու հնարավորություն
Գործառույթների կատարումն անձի հետ կապված չէ
Չի ենթարկվում ներքին կարգապահական կանոններին
Աշխատանքային գործիքներն ինքն է ապահովում
Արտաժամ/ոչ աշխատանքային օրերին չի վարձատրվում
Հնարավորություն միանվագ կամ մաս-մաս վճարման
Պարտավորությունների անպատշաճ կատարման
համար սահմանված են կարգավորումներ
Քաղաքացիական օրենսգրքով:



Վերադառնալով բաժնի սկզբում նկարագրված իրավիճակներին, օգտվելով վերը բերված աղյուսակից, փորձեք լուծում գտնել նկարագրված իրավիճակների համար, ելնելով աշխատանքային օրենսդրության սկզբունքներից և նպատակներից, որոնցից ամենակարևորը՝ աշխատողի իրավունքների պաշտպանությունն է:

Այսպիսով



Իրավիճակ Ա.

Լուծման հնարավոր տարբերակներն են, կախված կատարվող աշխատանքներից՝

- >> Սեզոնային աշխատանքային պայմանագրի կնքումը, Մինչև երկու ամիս տևողության աշխատանքային պայմանագրի կնքումը, եթե կան որոշ աշխատանքներ, որոնք կարող են իրականացվել այս ընթացքում և,
- > Որպես այլընտրանքային լուծում՝ ծառայությունների մատուցման պայմանագրի կնքում, բացառապես այն աշխատանքների/ծառայությունների մասով, որոնք համապատասխանում են վերը բերված չափանիշներին:



Իրավիճակ Բ.

Լուծման հնարավոր տարբերակներն են.

- > Ծառայությունների մատուցման պայմանագրի կնքում կամ
- > Աշխատանքային պայմանագրի կնքում՝ ժամային կամ գործավարձային դրույքաչափով:

Հուշում. ինչ՞ է պետք նշել աշխատանքային պայմանագրում.

Տարին, ամիսը, ամսաթիվը, վայրը
Աշխատողի անունը, ազգանունը
Գործատուի անվանումը
Ստորաբաժանումը /եթե առկա է/
աշխատանքը սկսելու տարին, ամիսը, ամսաթիվը
պաշտոնը և (կամ) աշխատանքային գործառույթները
հիմնական աշխատավարձի չափը և (կամ) այն որոշելու ձևը
հավելումները, հավելավճարները, լրավճարները
գործողության ժամկետը
աշխատաժամանակի ռեժիմը՝ տեսակը
ամենամյա արձակուրդի տեսակը, տևողությունը
Ստորագրություն, անուն, ազգանուն

Կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները.

Այս բաժնում մենք կնկարկենք գործատու և աշխատողի միջև ծագած իրավունքներն ու պարտականությունները, որոնք ձևակերպվել են կամ աշխատանքային պայմանագրով կամ գործատուի անհատական իրավական ակտով: Ինչպես հիշում եք, դրանք են՝ հրամանը կամ կարգադրությունը: Եթե ընդհանրացնենք դրանք.



Ա. Գործատուն իրավունք ունի.

Լուծել աշխատանքային պայմանագիրը.

- >>> Գործատուի լուծարման
- >>> Աշխատողների քանակի և/կամ հաստիքների կրճատման
- >>> Զբաղեցրած պաշտոնին կամ կատարած աշխատանքին անհամապատասխանության
- >>> Աշխատողին նախկին աշխատանքում վերականգնելու Պարտականություններն առանց հարգելի պատճառի պարբերաբար չկատարելու



Վստահությունը կորցնելու

Երկարատև անաշխատունակության

Ոգելից խմիչքների, թմրամիջոցների կամ հոգեմեղման նյութերի ազդեցության տակ գտնվելու

Անհարգելի պատճառով աշխատանքի չներկայանալու պարտադիր բժշկական զննությունից հրաժարվելու կամ խուսափելու

Կենսաթոշակային տարիքը լրանալու դեպքերում:

- ձեռք բերելու և մշակելու աշխատողի անձնական կյանքի վերաբերյալ տվյալներ՝ միայն նրա գրավոր համաձայնությամբ.
- աշխատողից պահանջելու կատարել աշխատանքային պայմանագրով չնախատեսված աշխատանքներ միայն օրենքով սահմանված դեպքերում;
- չթույլատրել կատարել իր աշխատանքային պարտականությունները և չվճարել աշխատավարձ, եթե աշխատողը գտնվում է ոգելից խմիչքների, թմրամիջոցների կամ հոգեմեղման նյութերի ազդեցության տակ, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված այլ դեպքերում;
- այլ:



Բ. Գործատուն պարտավոր է.

Աշխատողին ապահովել պայմանագրով պայմանավորված աշխատանքով և կազմակերպել նրա աշխատանքը.

Նախատեսված ժամկետում և սահմանված չափով վճարել աշխատողի աշխատավարձը.

Սահմանված կարգով աշխատողին տրամադրել վճարվող և չվճարվող արձակուրդը.

Ապահովել անվտանգ և առողջության համար անվնաս աշխատանքային պայմաններ.

Աշխատանքի ընդունելու ժամանակ, ինչպես նաև աշխատելու ընթացքում աշխատողին ծանոթացնել կազմակերպության ներքին կարգապահական կանոններին, աշխատանքի պաշտպանության և հակահրդեհային անվտանգության ապահովման պահանջներին.

Կատարել օրենքով, այլ իրավական ակտերով, կոլեկտիվ և աշխատանքային պայմանագրերով նախատեսված այլ պարտականություններ



Գ. Աշխատողն իրավունք ունի.

Փորձաշրջանի ընթացքում լուծելու աշխատանքային պայմանագիրը

Լուծելու աշխատանքային պայմանագիրը՝ ԱՕ սահմանված կարգով և ժամկետներում:

Աշխատանքային պայմանագրի լուծման մասին ծանուցումը հետ վերցնելու ոչ ուշ, քան այն ներկայացվելու օրվանից հետո՝ երեք աշխատանքային օրվա ընթացքում;

Ստանալու ամբողջական տեղեկատվություն իր անձնական տվյալների և դրանց մշակման վերաբերյալ.

Հանգստի և սնվելու ընդմիջման

Ազատորեն և անվճար ծանոթանալու իր անձնական տվյալներին, ստանալու անձնական տվյալներ պարունակող յուրաքանչյուր գրառման պատճենը, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի.

Ծանոթանալու իրեն վերաբերող բժշկական տվյալներին, ընդ որում՝ նաև իր ընտրած բժշկի մասնակցությամբ.

Պահանջելու հանել կամ ուղղել սխալ կամ ոչ լիարժեք, ինչպես նաև սույն օրենսգրքի պահանջների խախտումով մշակված անձնական տվյալները: Այդ պահանջը մերժվելու դեպքում աշխատողն իրավունք ունի գործատուին գրավոր ձևով ներկայացնելու իր անհամաձայնությունը՝ կցելով համապատասխան հիմնավորումներ.

Գործատուից պահանջելու իր վերաբերյալ սխալ կամ ոչ լիարժեք տեղեկություններ փոխանցած բոլոր անձանց տեղեկացնել հանված տեղեկությունների, ուղղումների և լրացումների մասին.

Դատական կարգով բողոքարկելու գործատուի յուրաքանչյուր գործողություն կամ անգործություն՝ կապված իր անձնական տվյալները մշակելու և պահպանելու հետ:



Դ. Աշխատողը պարտավոր է.

Բարեխղճորեն կատարել աշխատանքային պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունները,

Պահպանել կազմակերպության ներքին կարգապահական կանոնները, աշխատանքային

կարգապահությունը

Կատարել աշխատանքի սահմանված նորմաները,



Պահպանել աշխատանքի պաշտպանության և անվտանգության ապահովման պահանջները, արտակարգ դրության կամ կարանտինի ընթացքում գործող սանիտարահամաճարակային անվտանգության կանոնները, Բարեխղճորեն վերաբերվել գործատուի և այլ աշխատողների գույքին, մարդկանց կյանքին ու առողջությանը, Գործատուի գույքի պաշտպանությանն սպառնացող վտանգի ծագման մասին անմիջապես տեղեկացնել գործատուին:

Առաջադրանքներ.

Քննարկման համար թեմաներ.

Աշխատանքային հարաբերությունների ստեղծման ժամանակ, օրենսդիրը սահմանում է փորձաշրջան: Քննարկե՞ք դրա դրական և բացասական կողմերը, արդյո՞ք փորձաշրջան սահմանելը արդյունավետ միջոց է ստուգելու համար աշխատողի համապատասխանությունը տվյալ աշխատանքին:

Ինչպես տեսնում ենք, օրենսդիրը տվել է բավական լայն հնարավորություններ աշխատողներին, աշխատանքային հարաբերությունների դադարման հիմքերի մասով: Ինչ՞ եք կարծում, արդյո՞ք արդարացված են գործատուի դեպքում հիմքերի սահմանափակ լինելը, արդյո՞ք դա չի բերում աշխատողների կողմից որոշակի չարաշահումներին:

Ինքնաստուգման հարցեր:



- 3. Հարց.** Որո՞նք են աշխատանքային հարաբերությունների ծագման հիմքերը.
Պատասխան. Աշխատանքային պայմանագիրը կամ գործատուի կողմից տրված անհատական իրավական ակտը /կարգադրության կամ հրամանի տեսքով/:
- 3. Հարց.** Որո՞նք են աշխատանքային հարաբերությունների փոփոխման հիմքերը.
Պատասխան. Դրանք այնպիսի հանգամանքներ են, երբ կողմերը՝ գործատուն և աշխատողը, փոփոխության են ենթարկում իրենց միջև ծագած աշխատանքային հարաբերությունները: Այդպիսի հանգամանքներն են՝ աշխատանքի էական պայմանների փոփոխությունը: Օրինակ՝ աշխատանքի վայրը, աշխատանքի վարձատրության չափը և (կամ) այն որոշելու ձևը, արտոնությունները,



աշխատաժամանակի (աշխատանքի և հանգստի) ռեժիմը, տարակարգերը և պաշտոնների անվանումները, աշխատանքային պայմանագրի տեսակը, գործատուի փոփոխությունը:

- 3. Հարց.** Արդյո՞ք հնարավոր է փոփոխել աշխատանքի էական պայմաններն առանց աշխատողի համաձայնության: Եվ եթե ոչ, որն է դրա հետևանքը:

Պատասխան. Ոչ, եթե աշխատանքի նախկին էական պայմանները չեն կարող պահպանվել, իսկ աշխատողը չի տվել իր գրավոր համաձայնությունը աշխատանքը նոր պայմաններում շարունակելու համար, ապա աշխատանքային պայմանագիրը լուծվում է:

- 4. Հարց.** Թվարկե՞ք աշխատանքային պայմանագրի լուծման հիմքերից մի քանիսը.

Պատասխան. Կողմերի համաձայնությամբ,

- պայմանագրի գործողության ժամկետը լրանալու դեպքում.
- աշխատողի նախաձեռնությամբ,
- գործատուի նախաձեռնությամբ
- աշխատողի պարտադիր ժամկետային զինվորական ծառայության զորակոչվելու դեպքում.
- դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի առկայության դեպքում
- եթե օրենսդրությամբ սահմանված կարգով աշխատողը զրկվել է որոշակի աշխատանքներ կատարելու իրավունքներից
- եթե աշխատողը մինչև տասնվեց տարեկան է, և ծնողներից մեկը, որդեգրողը կամ հոգաբարձուն կամ խնամակալը, նրա առողջության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող բժիշկը կամ տեսչական մարմինը պահանջում է աշխատանքային պայմանագրի լուծում.
- աշխատանքի էական պայմանները փոփոխվելու դեպքում.
- ֆիզիկական անձ գործատուի մահվան դեպքում.
- աշխատողի մահվան դեպքում.
- աշխատանքի ընդունվելիս աշխատողը ներկայացրել է կեղծ տեղեկություններ,
- աշխատողի և գործատուի համաձայնությամբ սահմանված փորձաշրջանի արդյունքներով.
- աշխատանքի ընդունվելիս որոշակի աշխատանքներ կատարելու իրավունքներից զրկված լինելու փաստը աշխատողի թաքցնելու դեպքում
- 5. Հարց.** Ինչո՞վ է պայմանավորված գործատուի իրավունքների սահմանափակումը, աշխատանքային պայմանագրի լուծման հիմքերի մասով:
Պատասխան. Աշխատողին՝ գործատուի հնարավոր անհիմն և անօրինական ազատումներից պաշտպանելու ցանկությամբ:



Աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանները

Մենք մոտեցանք ամենակարևոր կետերից մեկին, այն է՝ աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմաններին:

Եթե խոսենք շատ ընդհանուր, ապա այս մասով գործատուն պարտավոր է.

- > Ապահովել այնպիսի իրավական, սոցիալ-տնտեսական, կազմակերպական-տեխնիկական, սանիտարահիգիենիկ, բուժկանխարգելիչ, վերականգնողական և այլ միջոցառումներ, որոնք անհրաժեշտ են աշխատողների կյանքի և առողջության պահպանման համակարգ ստեղծելու համար, իսկ ավելի հակիրճ.
- > Ապահովել աշխատողների կյանքի և առողջության պահպանման համար նորմալ պայմանները:

Յուրաքանչյուր աշխատողի աշխատավայրը և շրջապատող միջավայրը պետք է լինեն անվտանգ, հարմար և առողջության համար անվնաս, կահավորված, համապատասխանեն նվազագույն, ինչպես նաև պարտադիր պահանջներին, որոնք սահմանվում են տեխնիկական կանոնակարգերով (ստանդարտներով) և առողջության պահպանության մասին օրենքի պահանջներին:

Հիմա դիտարկենք, թե որոնք՝ են աշխատանքային նորմալ պայմանները.

- > Մեխանիզմների, սարքավորումների և աշխատանքի այլ միջոցների սարքին վիճակը.
- > Տեխնիկական փաստաթղթերով ժամանակին ապահովելը.
- > Աշխատանքի կատարման համար անհրաժեշտ նյութերի և գործիքների պատշաճ որակը և դրանք ժամանակին տրամադրելը.
- > Արտադրությունն ապահովելը էլեկտրաէներգիայով, գազով և էներգիայի այլ տեսակներով.
- > Առողջության համար աշխատանքի անվտանգ և անվնաս պայմանները, այլ կերպ ասած՝ անվտանգության տեխնիկայի նորմերի և կանոնների պահպանումը, պատշաճ լուսավորությունը, ջեռուցումը, օդափոխությունը, սահմանված նվազագույն նորմաներից ցածր աղմուկը, ճառագայթումը, վիբրացիան և աշխատողի առողջության համար բացասական ներգործություն ունեցող վտանգավոր այլ գործոններ.
- > Այլ պայմաններ, որոնք անհրաժեշտ են որոշակի աշխատանքներ կատարելու համար:



Եթե աշխատանքում օգտագործվում են տեխնիկական միջոցներ կամ սարքավորումներ, ապա, այստեղ անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ դրանք կարող են օգտագործվել միայն, եթե համապատասխանում են նորմատիվ ակտերի պահանջներին և գտնվում են տեխնիկապես սարքին վիճակում:

Եթե աշխատանքում օգտագործվում են այնպիսի միջոցներ կամ սարքավորումներ, որոնց համար սահմանվում են օգտագործման հատուկ պահանջներ, ապա գործատուն պարտավոր է աշխատողին ծանոթացնել աշխատանքի որոշակի միջոցի օգտագործման վերաբերյալ անվտանգության ապահովման պահանջներին:

Նշենք, որ այդպիսի սարքավորումների անվտանգ շահագործման նկատմամբ պարտադիր մշտական հսկողությունն իրականացնում է գործատուն, եթե այդ սարքավորումների օգտագործման (շահագործման) մասին պայմանագրով այլ բան նախատեսված չէ:

Առանձին անդրադառնանք անվտանգությանը վերաբերող ներքին իրավական ակտերին, որպես պարտականություն:

Յուրաքանչյուր կազմակերպություն, որի նպատակն է ապահովել իր աշխատողների անվտանգությունը, աշխատանքային նորմալ պայմանները, առողջության պահպանումը, ըստ այդմ, դառնալով պատասխանատու գործատու, պետք է ապահովի որոշակի փաստաթղթերի առկայությունը, այն է՝ ընդունել աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության վերաբերյալ ներքին իրավական ակտեր:

Ի լրումն դրանց, գործատուն ապահովում է աշխատողի կողմից կազմակերպությունում գոյություն ունեցող հնարավոր ռիսկի գործոնների մասին տեղեկացնելը և անվտանգության հրահանգավորում անցնելը նախքան աշխատանքի անցնելը: Հակառակ դեպքում, նման աշխատողին չի կարելի ներգրավել աշխատանքային պարտականությունների իրականացմանը:

Բժշկական զննություն, որպես ռիսկերի կառավարմանն ու դրանց նվազեցմանն ուղղված միջոցառում.

Օրենքով սահմանված դեպքերում, որոշ մասնագիտությունների և աշխատանքների համար օրենսդիր սահմանել է պարտադիր բժշկական զննման պահանջը, որը, կախված մասնագիտությունից և կատարվող աշխատանքից, կարող է անցկացվել ինչպես մինչև աշխատանքի ընդունվելը, այնպես էլ պարբերաբար՝ աշխատանքի ընթացքում:



Պարտադիր նախնական և պարբերական բժշկական զննության ենթակա մասնագիտությունների, աշխատանքների ցանկը, ինչպես նաև բժշկական զննության անցկացման կարգը սահմանում է ՀՀ կառավարությունը:

Այս պահանջը վերաբերում է սննդարդյունաբերության, առևտրի և հասարակական սննդի կազմակերպությունների, ջրային կառույցների, բուժական և կանխարգելիչ կազմակերպությունների, ինչպես նաև մանկական դաստիարակչական և այլ կազմակերպությունների աշխատողներին, գիշերային ժամանակ կամ հերթափոխով աշխատողներին (մինչև աշխատանքի ընդունվելը, իսկ աշխատանքի ընթացքում՝ պարբերաբար), գործատուի հաստատած ժամանակացույցին համապատասխան:

Պարտադիր նախնական և պարբերական բժշկական զննության կազմակերպումը.

Ի լրումն պարտադիր բժշկական զննության կազմակերպման, գործատուն պարտավոր է հաստատել այն աշխատողների ցանկը, որոնք ենթակա են պարտադիր բժշկական զննության, և առողջությունը վերահսկող կազմակերպության հետ համաձայնեցնել բժշկական զննություն անցնելու ժամանակացույցը, որին աշխատողները ծանոթացվում են ստորագրությամբ: Պարտադիր բժշկական զննումը կատարվում է աշխատանքային ժամերին՝ գործատուի միջոցների հաշվին:



Կազմակերպությունում կամ կազմակերպության ստորաբաժանումներում վտանգ առաջանալու դեպքում գործատուի և աշխատողների պարտականությունները.

Այժմ դիտարկենք կազմակերպությունում կամ կազմակերպության ստորաբաժանումներում վտանգ առաջանալու դեպքում գործատուի և աշխատողների պարտականությունները: Նախ նշենք, որ աշխատանքը ժամանակավորապես դադարեցվում է հետևյալ դեպքերում, երբ.



- աշխատողը չի ծանոթացել աշխատանքի անվտանգ կատարման կանոններին.
- առաջացել է աշխատանքի միջոցի անսարքություն կամ վթարային վիճակ.
- աշխատանքը կատարվում է սահմանված տեխնոլոգիական կանոնակարգի խախտումներով.
- աշխատողները ապահովված չեն կոլեկտիվ և (կամ) անհատական պաշտպանության միջոցներով.
- աշխատավայրը վտանգավոր կամ վնասակար է կյանքի և առողջության համար,

Կազմակերպությունում կամ կազմակերպության ստորաբաժանումներում վտանգ առաջանալու դեպքում գործատուն պարտավոր է՝

- Բոլոր աշխատողներին և այն անձանց, որոնց կարող է վտանգ սպառնալ, հնարավորինս արագ տեղեկացնել սպառնացող վտանգի, անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանման համար ձեռնարկվելիք միջոցառումների և աշխատողների կողմից կատարվելիք գործողությունների մասին.
- Ձեռնարկել միջոցներ աշխատանքների դադարեցման համար և հրահանգել աշխատողներին՝ լքելու աշխատանքային տարածքը և տեղափոխվելու անվտանգ վայր.
- Կազմակերպել տուժողներին առաջին բուժօգնության տրամադրումը և աշխատողների տեղահանումը.
- Հնարավորինս արագ տեղեկացնել համապատասխան ներքին և արտաքին ծառայություններին ու մարմիններին՝ վտանգի և տուժած աշխատողների մասին.
- Մինչև մասնագիտացված ծառայությունների ժամանումը վտանգի վերացման համար ներգրավել կազմակերպության անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության ծառայության, ինչպես նաև համապատասխան ուսուցում անցած աշխատողներին:

Աշխատողներն էլ, իրենց հերթին, պարտավոր են հնարավորինս աջակցել գործատուին, իրականացնելով անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանման համար ձեռնարկվելիք միջոցառումները և գործողություններ:



Եթե գործատուն.

- > Միջոցներ չի ձեռնարկում աշխատողներին հնարավոր վտանգից պաշտպանելու համար, ապա աշխատանքի դադարեցման պահանջով իրավունք ունեն հանդես գալու կազմակերպության անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության ծառայությունը, ինչպես նաև աշխատողների ներկայացուցիչները:
- > Հրաժարվում է կատարել կազմակերպության անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության ծառայության կամ աշխատողների ներկայացուցիչների պահանջը, ապա վերջիններս այդ մասին տեղեկացնում են Վերահսկող մարմնին, որը աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջության վիճակի գնահատումից հետո կարող է որոշում ընդունել՝ պարտավորեցնելով գործատուին դադարեցնել աշխատանքը:
- > Հրաժարվում է կատարել աշխատանքի անվտանգության ապահովման նկատմամբ Վերահսկող մարմնի պահանջները, ապա վերջինս իրավունք ունի դիմելու ոստիկանություն՝ աշխատանքի դադարեցման պահանջի կատարման և վտանգավոր աշխատատեղերից աշխատողների տեղահանման համար:

Աշխատանքի միջոցների անսարքության կամ վթարային վիճակի առաջացման մասին աշխատողները պարտավոր են անմիջապես տեղեկացնել գործատուին:

Եթե բնական պայմանները խոչընդոտում են աշխատանքների անվտանգ իրականացմանը, ապա աշխատանքները պետք է դադարեցվեն:

Վտանգի առաջացման դեպքում արտադրությունում դժբախտ պատահարները կանխելու համար գործատուն իրավունք ունի աշխատողներին փոխադրելու աշխատանքային պայմանագրով չնախատեսված այլ աշխատանքի:

Տեղահանման պլան

Յուրաքանչյուր կազմակերպություն պարտավոր է ունենալ աշխատողների տեղահանման պլան, որը պետք է փակցվի տեսանելի տեղերում:
Կազմակերպության անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության ծառայությունն ու արհեստակցական միությունը պարտավոր են տեղեկացված լինել տեղահանման և վթարների նախազգուշացման ու վերացման պլաններին:



Այն կազմակերպությունները, որտեղ արտադրվում, օգտագործվում, պահպանվում են վտանգավոր նյութեր, պարտավոր են օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ունենալ հնարավոր վթարի մասին նախազգուշացնելու և հետևանքները վերացնելու համար գործողությունների պլաններ:

Կազմակերպության սանիտարահիգիենիկ սենյակները.

Կազմակերպությունում աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանման մասին օրենքով սահմանված կարգին համապատասխան՝ հանգստանալու, երեխաներին կրծքով կերակրելու, զգեստափոխվելու, հագուստը, կոշիկները, անհատական պաշտպանության միջոցները պահպանելու համար կահավորվում են սանիտարական և անձնական հիգիենայի սենյակներ կամ համապատասխան առանձնացված տեղեր՝ լվացարաններով, ցնցուղարաններով, զուգարաններով:

Այն կազմակերպությունում, որտեղ օգտագործվում են վտանգավոր նյութեր, սանիտարական և անձնական հիգիենայի սենյակները կահավորվում են նման սենյակների կահավորման համար հատուկ պահանջների պահպանմամբ:

Կազմակերպության բուժկետերը, սնվելու համար սենյակները կահավորվում են այդպիսի սենյակների կահավորման պահանջներին համապատասխան՝ հաշվի առնելով աշխատողների քանակը:

Աշխատողների ապահովումը պաշտպանության միջոցներով.

Եթե ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և կազմակերպությունում աշխատողների անվտանգության ու առողջության վիճակի գնահատման հիման վրա անհարժեշտ է աշխատողների տրամադրել պաշտպանության միջոցներ, ապա դրանց տրամադրում է գործատուն, տրամադրելով համապատասխանաբար անհատական պաշտպանության միջոցներ կամ կոլեկտիվ պաշտպանության միջոցներ:

Աշխատողների բուժօգնության կազմակերպումը.

Աշխատավայրում դժբախտ պատահարների կամ սուր հիվանդությունների առաջացման դեպքերում գործատուն պարտավոր է աշխատողներին ապահովել առաջին բժշկական օգնությամբ, հարկ եղած դեպքում՝ տեղափոխել առողջապահական կազմակերպություն իր միջոցների հաշվին:



Մինչև տասնութ տարեկան անձանց աշխատանքի արգելքը

ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ծանր, վնասակար, առանձնապես ծանր, առանձնապես վնասակար աշխատանքներում, ինչպես նաև օրենքով սահմանված այլ դեպքերում մինչև տասնութ տարեկան անձանց ներգրավելն արգելվում է:

Մայրության պաշտպանությունը

ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ծանր, վնասակար, առանձնապես ծանր, առանձնապես վնասակար աշխատանքներում հղի կամ մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կանանց ներգրավելն արգելվում է:



Ի ապահովումն այս կարևորագույն դրույթի, գործատուն պարտավոր է.

որոշել հղի և մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կանանց անվտանգության և առողջության վրա ազդող վտանգավոր գործոնների ազդեցության տևողությունը և բնույթը և պարտավոր է վտանգավոր գործոնների ազդեցության ռիսկի վերացման նպատակով ձեռնարկել ժամանակավոր միջոցներ:



Եթե դա հնարավոր չէ, ապա գործատուն պարտավոր է.

միջոցներ ձեռնարկել բարելավելու աշխատանքային պայմանները, բացառելու նման գործոնների ազդեցությունը:



Եթե աշխատանքային պայմանների փոփոխությամբ նման ազդեցությունը հնարավոր չէ վերացնել, ապա գործատուն պարտավոր է.

կնոջը (սրա համաձայնությամբ) փոխադրել այլ աշխատանքի նույն կազմակերպությունում:



Եթե դա հնարավոր չէ, ապա գործատուն պարտավոր է.

կնոջը տրամադրել վճարովի արձակուրդ մինչև հղիության և ծննդաբերության արձակուրդի հատկացումը:



Բացի այդ, գործատուն պարտավոր է.

հղի և մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կնոջն ազատել աշխատանքային պարտականությունների կատարումից՝ պահպանելով միջին աշխատավարձը, որը հաշվարկվում է՝ հիմք ընդունելով միջին ժամային աշխատավարձի չափը, եթե հղի և



մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կնոջն անհրաժեշտ է աշխատաժամանակի ընթացքում բժշկական հետազոտություն անցնել:

Տրամադրել լրացուցիչ ընդմիջում, յուրաքանչյուր երեք ժամը մեկ՝ երեխային կրծքով կերակրող կնոջը մինչև երեխայի մեկուկես տարին լրանալը, բացի հանգստի և սնվելու համար տրամադրվող ընդմիջման ժամերից, որը պետք է տևի կես ժամից ոչ պակաս:

Աշխատող հաշմանդամների անվտանգության և առողջության երաշխիքները.

Աշխատող հաշմանդամների անվտանգությունը և առողջության պահպանումը երաշխավորվում են օրենքներով:

Աշխատանքի վայրում դժբախտ դեպքերի, մասնագիտական հիվանդությունների մասին հայտնելը

Աշխատանքի վայրում դժբախտ դեպքից տուժած, մասնագիտական սուր հիվանդությամբ հիվանդացած աշխատողը (եթե ի վիճակի է), ինչպես նաև այն անձը, որը ականատես է եղել դժբախտ պատահարին կամ դրա հետևանքներին, պարտավոր են անմիջապես այդ մասին հայտնել ստորաբաժանման ղեկավարին, գործատուին, կազմակերպության աշխատողների անվտանգության և առողջության հարցերով ծառայությանը:

Աշխատանքի վայրում աշխատողի մահվան դեպքում գործատուն պարտավոր է անհապաղ հայտնել ապահովագրողին, ՀՀ ոստիկանությանը և տեսչական մարմնին:

Դժբախտ դեպքերի, մասնագիտական հիվանդությունների ծառայողական քննությունը

Կազմակերպությունում մասնագիտական հիվանդությունների և դժբախտ դեպքերի պատճառները պարզելու նպատակով անցկացվում է ծառայողական քննություն:

Մասնագիտական հիվանդությունները և դժբախտ դեպքերը ենթակա են պարտադիր հաշվառման գործատուի կողմից, ՀՀ կառավարության սահմանված կարգով:



Ապահովագրությունը, որպես ռիսկերի կառավարման լրացուցիչ միջոցառում.

ՀՀ-ում այսօր բավական լայն է կիրառվում գործատուի կողմից աշխատողների առողջության ապահովագրությունը, որպես տվյալ գործատուի մոտ աշխատանքի ընդունվելու լրացուցիչ առավելություն, ինչը ողջունելի է: Հատկապես, եթե հաշվի առնենք այն հանգամանքը, որ պետական պարտադիր բժշկական ապահովագրության մեխանիզմի ներդրումն առայժմ դեռևս քննարկման փուլում է:



Այսօր ՀՀ-ում գործում են ապահովագրության հետևյալ տեսակները.

Ա. Կամավոր

- առողջության կամ բժշկական ապահովագրություն
- դժբախտ պատահարներից ապահովագրություն
- տրանսպորտային փոխադրամիջոցների ապահովագրություն կամ ԿԱՍԿՈ (օդ. ցամաք.)
- գույքին հասցված վնասներից ապահովագրություն,
- բեռների ապահովագրություն
- պատասխանատվության ապահովագրություն,
- ֆինանսական վնասների ապահովագրություն,
- ճամփորդության կամ աջակցության ապահով., և այլն



Բ. Պարտադիր.

- ավտոբաղադրարկական պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրությունը, բոլորիս լավ ծանոթ ԱՊՊԱ-ն

Որպես ռիսկերի կառավարման լրացուցիչ միջոցառում՝ առողջության, դժբախտ պատահարներից ապահովագրության մեխանիզմների ներդրումն ու դրանց պատշաճ իրականացումը, այսօր հանդիսանում է արդյունավետ ու ծախսերի տեսակետից հիմնավորված միջոցառում:

Այն անհրաժեշտ է, եթե չասենք, պարտադիր է, բոլոր նրանց համար, որոնք, ի լրումն պետության կողմից տրված երաշխիքներին, ցանկություն ունեն նվազեցնելու աշխատավայրում դժբախտ դեպքերի ու աշխատողների առողջությանը պատճառված վնասների հետևանքները, հանդես գալով որպես պատասխանատվության բարձր մակարդակ ունեցող գործատուներ:



Առաջադրանքներ.

Քննարկման համար թեմաներ.

- Կամ արդյոք այլ միջոցառումներ, որոնք ըստ Ձեզ կարելի է կիրառել, աշխատավայրում աշխատողների պաշտպանությունն ավելի արդյունավետ իրականացնելու համար կամ, գուցե դրանք արդեն բավարար են, բայց կարիք կա դրանց լրացուցիչ զարգացման և բարելավման համար: Հիմնավորե՞ք Ձեր կարծիքը:

Ինքնաստուգման հարցեր:



1. **Հարց.** Թվարկե՛ք այն միջոցառումները, որոնք Գործատուն պարտավոր է ապահովել աշխատանքային գործունեության ընթացքում աշխատողների կյանքի և առողջության պահպանման համար /աշխատողների կյանքի և առողջության պահպանման համար նորմալ պայմանները/:

Պատասխան.

- մեխանիզմների, սարքավորումների և աշխատանքի այլ միջոցների սարքին վիճակը.
- տեխնիկական փաստաթղթերով ժամանակին ապահովելը.
- աշխատանքի կատարման համար անհրաժեշտ նյութերի և գործիքների պատշաճ որակը և դրանք ժամանակին տրամադրելը.
- արտադրությունն ապահովելը էլեկտրաէներգիայով, գազով և էներգիայի այլ տեսակներով.
- առողջության համար աշխատանքի անվտանգ և անվնաս պայմանները, այլ կերպ ասած՝ անվտանգության տեխնիկայի նորմերի և կանոնների պահպանումը, պատշաճ լուսավորությունը, ջեռուցումը, օդափոխությունը, սահմանված նվազագույն նորմաներից ցածր աղմուկը, ճառագայթումը, վիբրացիան և աշխատողի առողջության համար բացասական ներգործություն ունեցող վտանգավոր այլ գործոններ.
- այլ պայմաններ, որոնք անհրաժեշտ են որոշակի աշխատանքներ կատարելու համար:

2. **Հարց.** Գործատուն պարտավոր է ապահովել, որպեսզի աշխատողն անցնի աշխատանքային պարտականությունների կատարմանը, կազմակերպությունում գոյություն ունեցող հնարավոր ռիսկի գործոնների մասին տեղեկացվելուց և անվտանգության հրահանգավորում անցնելուց հետո: Իսկ եթե աշխատողը չի անցել դրանք, կամ հրաժարվում է դրանք անցնել, ինչ՞ պետք է անի գործատուն.



Ինքնաստուգման հարցեր:



Պատասխան. Գործատուն չի կարող աշխատողից պահանջել անցնելու աշխատանքային պարտականությունների կատարմանը, եթե նա աշխատանքի անվտանգության ուսուցում և (կամ) հրահանգավորում չի անցել: Եթե աշխատողը չի անցել դրանք իր մեղքով կամ հրաժարվում է անցնել դրանք, ապա գործատուն իրավունք ունի դադարեցնել աշխատանքային հարաբերությունները:

3. Հարց. Պատկերացրեք հետևյալ իրավիճակը.

Ձեր մասնագիտությունը ներառված է պարտադիր նախնական և պարբերական բժշկական զննության ենթակա մասնագիտությունների ցանկում: Գործատուն, ինչպես պահանջում է օրենքը, պատշաճ կազմակերպել է Ձեր պարբերական բժշկական զննության անցկացման կարգը և այժմ պահանջում է, որպեսզի Դուք այն անցնեք: Սակայն, Դուք, ինչ-ինչ պատճառներով, հրաժարվում եք դրանից: Որպես գործատու, ինչ՞ քայլեր կարող է նա ձեռնարկել:

Պատասխան. Դադարեցնել աշխատանքային հարաբերությունները:

4. Հարց. Պատկերացրեք հետևյալ իրավիճակը.

Դուք հյուրանոցային համալիրի ղեկավար եք, հյուրանոցում բռնկվել է հրդեհ: Թվարկեք Ձեր գործողությունները.

Պատասխան.

1) բոլոր աշխատողներին և այն անձանց, որոնց կարող է վտանգ սպառնալ, հնարավորինս արագ տեղեկացնել սպառնացող վտանգի, ինչպես նաև աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջությանը պահպանման համար ձեռնարկվելիք միջոցառումների և աշխատողների կողմից կատարվելիք գործողությունների մասին.

2) ձեռնարկել միջոցներ աշխատանքների դադարեցման համար և հրահանգել աշխատողներին՝ լքելու աշխատանքային տարածքը և տեղափոխվելու անվտանգ վայր.

3) կազմակերպել տուժողներին առաջին բուժօգնության տրամադրումը և աշխատողների տեղահանումը.

4) հնարավորինս արագ տեղեկացնել համապատասխան ներքին և արտաքին ծառայություններին ու մարմիններին՝ վտանգի և տուժած աշխատողների մասին.

5) մինչև մասնագիտացված ծառայությունների ժամանումը վտանգի վերացման համար ներգրավել կազմակերպության



Ինքնաստուգման հարցեր:



անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության ծառայության, ինչպես նաև համապատասխան ուսուցում անցած աշխատողներին:

5. Հարց. ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ծանր, վնասակար, առանձնապես ծանր, առանձնապես վնասակար աշխատանքներում հղի կամ մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կանանց ներգրավելն արգելվում է: Որոնք՞ են գործատուի քայլերը:

Պատասխան. Գործատուն պարտավոր է որոշել հղի և մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կանանց անվտանգության և առողջության վրա ազդող վտանգավոր գործոնների ազդեցության տևողությունը և բնույթը և պարտավոր է վտանգավոր գործոնների ազդեցության ռիսկի վերացման նպատակով ձեռնարկել ժամանակավոր միջոցներ:

Այդպիսի հնարավորություն չունենալու դեպքում գործատուն միջոցներ է ձեռնարկում բարելավելու աշխատանքային պայմանները, որպեսզի հղի և մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կանայք չենթարկվեն նման գործոնների ազդեցությանը: Եթե աշխատանքային պայմանների փոփոխությամբ նման ազդեցությունը հնարավոր չէ վերացնել, ապա գործատուն պարտավոր է կնոջը (նրա համաձայնությամբ) փոխադրել այլ աշխատանքի նույն կազմակերպությունում:

Այդպիսի հնարավորության բացակայության դեպքում կնոջը տրամադրվում է վճարովի արձակուրդ մինչև հղիության և ծննդաբերության արձակուրդի հատկացումը:

6. Հարց. Որ՞ն է ռիսկերի կառավարման լրացուցիչ արդյունավետ միջոցառումը, ինչու՞ /հիմնավորեք Ձեր կարծիքը/:

Պատասխան. Առողջության, դժբախտ պատահարներից ապահովագրության մեխանիզմների ներդրումն ու դրանց պատշաճ իրականացումը, այսօր հանդիսանում է արդյունավետ ու ծախսերի տեսակետից հիմնավորված միջոցառում:



ԹԵՄԱ 1

.....

Օր.1 Սննդամթերքի անվտանգություն

Թեմա	Նպատակ	Մեթոդ	Անհրաժեշտ նյութեր	Տևողություն
ՄԱՆԴԻ անվտանգությունը Դասընթացի հակիրճ ներկայացում	Մասնակիցները՝ ծանոթանում են դասընթացի նպատակներին և առաքելությանը	Ելույթ • Դասընթացավարի ինքնաներկայացում • Ծրագրի • Ներկայացում, ծրագրի առաքելություն, ծրագրի նպատակներ	Դասագրքեր	
Ծանոթացում. Սննդի անվտանգությունը՝ հյուրանոցային տնտեսություններում	Մասնակիցները՝ • Ծանոթանում • են թեմայի • Նախաբանին • Ծանոթանում • են Սանիտարական նորմերին	• Դասընթացավարը • Ներկայաց • Նում է դասը		
Աշխատակիցների անձնական հիգիենան • Ձեռքերը • լվանալու ճիշտ • մեթոդին	Մասնակիցները՝ ծանոթանում են • Աշխատակիցների անձնական հիգիենային • ձեռքերը • լվանալու ճիշտ • մեթոդին	Դասընթացավարը • Ներկայաց • Նում է թեման • Ցուցադրում է ձեռքերը լվանալու ճիշտ մեթոդը հանձնարարում մասնակիցներին լվանալ ձեռքերը ըստ ուղեցույցի	Ջուր և օճառ	
Սանիտարական գործույթների -				

02

ԱՍՆՆԴԱՄԹԵՐՔԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ



ցուցումներ
դասավանդողների
համար



Օր.1 Սննդամթերքի անվտանգություն

Թեմա	Նպատակ	Մեթոդ	Անհրաժեշտ նյութեր	Տևողություն
Սանիտարական գրքույկներ • Հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների անձնակազմի աշխատանքային եվկենցաղային պայմաններին ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ	Մասնակիցները՝ ծանոթանում են • սանիտարական գրքույկներին և սովորում են տարբերակել հավաստի սանգրքույկները ոչ հավաստի սանգրքույկներից	Դասընթացա-վարը • ներկայացնում է թեման Բաժանում է մասնակիցներին մի շարք սանգրքույկներ, ճիշտ լրացված և սխալ, ապա առաջադրել մասնակիցներին բացահայտել թե՞ որ սանգրքույկն է հավաստի	Սանգրքույկների օրինակներ (հավաստի և ոչ)	
Գործնական աշխատանք	Այցելել որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն և ստուգել թե՞ նրա աշխատակիցների հիգիենան համապատասխանում է հետևյալ սանիտարական կանոններին և նորմերին:	Դասընթացա-վարը • ներկայաց- • նում է առա- • ջադրանքը և ուղեկցում մասնակիցներին որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն	Առաջադրանք 1.1	
Տնային աշխատանք	Մասնակիցները Տանը կատարում են հետևյալ առաջադրանքները		Առաջադրանք 1.2, 1.3	



Օր.2 Սննդամթերքի պահպանմանը, փոխադրմանը, պատրաստմանը և մատուցմանը ներկայացվող սանիտարական պահանջները

Թեմա	Նպատակ	Մեթոդ	Անհրաժեշտ նյութեր	Տևողություն
Սննդամթերքի պահպանմանը, փոխադրմանը, պատրաստմանը և մատուցմանը ներկայացվող սանիտարահիգիենիկ պահանջները • Սննդամթերքի նախնական մշակման սանիտարահիգիենիկ կանոնները	Մասնակիցները՝ • հասկանում են սննդամթերքի պահպանման և նախնական մշակման սանիտարահիգիենիկ կանոնները	Հարցրեք լսարանին՝ • Ի՞նչ պետք է անել հում և պատրաստի մթերքի աղտոտումից խուսափելու համար:		
Մթերքի ջերմային մշակմանը ներկայացվող սանիտարահիգիենիկ կանոնները Այլ պահանջներ	Մասնակիցները՝ ծանոթանում են Մթերքի ջերմային մշակմանը ներկայացվող սանիտարահիգիենիկ կանոններին	Հարցրեք լսարանին՝ • Արդյո՞ք դուք ինքներդ հետևում եք դասագրքում տրված օրինակին սառնարանում սննդամթերքի պատշաճ պահպանման ուղեցույցին		
Սննդամթերքի անվտանգության մասին ընդհանուր դրույթներ	Մասնակիցները՝ ծանոթանում են • հիմնական հասկացություններին • սննդի շղթային • սննդամթերքի հետ շփվող նյութեր • ճառագայթաճարմամբ մշակված սննդամթերք • սննդամթերքի անվտանգությանը սպառնացող վտանգ • արագ սառեցված սննդամթերք	Դասընթացավարը • ներկայացնում է դասը		



Օր.2 Սննդամթերքի պահպանմանը, փոխադրմանը, պատրաստմանը և մատուցմանը ներկայացվող սանիտարական պահանջները

Թեմա	Նպատակ	Մեթոդ	Անհրաժեշտ նյութեր	Տևողություն
Գործնական աշխատանք	Այցելել որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն և ստուգել թե՛ նրա սննդամթերքի պայմանները համապատասխանում են հետևյալ նորմերին:	Դասընթացավարը • ներկայացնում է առաջադրանքը և ուղեկցում մասնակիցներին որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն	Առաջադրանք 2.1	
Տնային աշխատանք	Մասնակիցները Տանը կատարում են հետևյալ առաջադրանքները և գրում են զեկույցներ առաջանդրանքի արդյունքների մասին		Առաջադրանք 2.2, 2.3	



Օր.3 Խոհանոցային տարածքին ներկայացվող պահանջները տեխնիկային

Թեմա	Նպատակ	Մեթոդ	Անհրաժեշտ նյութեր	Տևողություն
Խոհանոցային տարածքին ներկայացվող պահանջները տեխնիկա	Մասնակիցները ծանոթանում են Խոհանոցային տարածքին ներկայացվող պահանջները տեխնիկայի հիմքերին			
Խոհանոցի ներքին հարդարման պարամետրերը • Խոհանոցային տարածքներին ներկայացվող պահանջները	Մասնակիցները ծանոթանում են Խոհանոցային տարածքներին ներկայացվող պահանջներին և հարդարման պարամետրերին	Դասընթացավարը • ներկայացնում է դասը • բացատրում է թե ինչ հավելված - Դասընթացավարը • ներկայացնում հավելված 4.մատյանը և բացատրում է այն	Հավելված 4	
Հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների ջրամատակարարմանը և ջրահեռացմանը ներկայացվող պահանջներ	Մասնակիցները ծանոթանում են ջրահեռացմանը ներկայացվող պահանջներին	Դասընթացավարը ներկայացնում է դասը		
Գործնական աշխատանք	Այցելել որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն և ստուգել թե՛ նրա Խոհանոցային տարածքին ներկայացվող պահանջները տեխնիկային համապատասխանում են հետևյալ նորմերին: Կատարել նշումներ:	Դասընթացավարը • ներկայացնում է առաջադրանքը և ուղեկցում մասնակիցներին որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն	Առաջադրանք 3.1	
Տնային աշխատանք	Մասնակիցները Տանը կատարում են հետևյալ առաջադրանքը		Առաջադրանք 3.2	



ԹԵՄԱ 2

Առաջադրանք 1.1



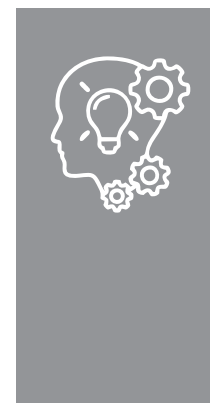
Բաժանեք աշակերտներին թիմերի, տրամադրեք աշակերտներին արդեն պատրաստի թղթեր հետևյալ նորմերը վրան նշված և այցելեք որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն և ստուգեք թե՛ նրա աշխատակիցների հիգիենան համապատասխանում է հետևյալ սանիտարական կանոններին և նորմերին:

Հանրային սննդի կազմակերպություններում աշխատող անձնակազմը պետք է պահպանի անձնական հիգիենայի հետևյալ կանոնները՝



- Ներկայանալ աշխատանքի մաքուր հագուստով և կոշիկներով
- Դրսի հագուստը և անձնական իրերը թողնել հանդերձարանում
- Եղունգները կարճ կտրել
- Նախքան աշխատանքի անցնելը ձեռքերը լվանալ օճառով, հազնել մաքուր սանիտարական հագուստ, մազերը ծածկել գլխարկով, գլխաշորով կամ կրել մազերը հավաքող հատուկ ցանց:
- Բոլոր աշխատակիցները պետք է ունենան անձնական սանիտարական (բժշկական) գրքույկ (սանգրքույկ)

Առաջադրանք 1.2



Բացեք հետևյալ նկարը պրոյեկտորի վրա կամ նախապես տպեք նկարը և բաժանեք աշակերտներին նաև բաժանեք A4 ֆորմատի թղթեր և հանձնարարեք նրանց գրել թե՛ որ սանիտարական նորմերն են խախտել մարդիկ այդ նկարում:

Օր.՝ ձեռնոցների բացակայությունը, սննդամթերքների ոչ պատշաճ տեղերում լինելը, աշխատակիցների մազերը ծածկված չեն գլխարկով, գլխաշորով կամ մազերը հավաքող հատուկ ցանցով:

ԱՍՆՆԴԱՄԹԵՐՔԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ



Առաջադրանքներ



Առաջադրանք 1.1



Բացեք հետևյալ նկարը պրոյեկտորի վրա կամ նախապես տպեք նկարը և բաժանեք աշակերտներին նաև բաժանեք A4 ֆորմատի թղթեր և հանձնարարեք նրանց գրել թե՞ որ եղունգներն են համապատասխանում սանիտարական նորմերին:

Առաջադրանք 2.1



Բաժանեք աշակերտներին թիմերի, տրամադրեք աշակերտներին արդեն պատրաստի թղթեր հետևյալ նորմերը վրան նշված և այցելեք որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն, որպեսզի ստուգեք թե՞ նրա սննդամթերքի պայմանները համապատասխանում են հետևյալ նորմերին:

- Սննդամթերքի փոխադրում կատարվում է ,Սննդամթերքը մակնշում ունեցող հատուկ փոխադրամիջոցներով կամ սննդամթերքի հետ շփման համար նախատեսված տարաներով,
- այդ փոխադրամիջոցների թափքը ներսից պետք է ծածկված լինի ցինկապատ մետաղով, այլումինե թիթեղով կամ հեշտ մաքրման ու ախտահանման հնարավորություն ընձեռող այլ հիգենիկ ծածկով ապահովված լինի դարակաշերտով
- հանրային սննդի կազմակերպություններում չի թույլատրվում ընդունել և իրացնել բոլոր տեսակի գյուղատնտեսական կենդանիների միս ,՝ եթե բացակայում է անասնաբուժական վկայականներ, իրացման ժամկետ անցած հատկապես արագ փչացման ենթակա մթերք, չմշակված կամ առանց պիտակի մթերք
- Հանրային սննդի կազմակերպություններում սննդատեսակների պատրաստումը իրականացվում է նորմատիվատեխնիկական փաստաթղթերի (տեխնիկական պայմաններ, բաղադրագրքեր, տեխնոլոգիական հրահանգներ) պահանջների համաձայն որոնց պահպանումը երաշխավորում է թողարկվող



Առաջադրանք 2.1



արտադրանքի անվտանգությունը բնակչության առողջության համար:

Տաք ճաշատեսակների (ապուրներ, սոուսներ) և ըմպելիքների ջերմաստիճանը մատուցելու ժամանակ պետք է լինի 75՝- Շից ոչ ցածր, իսկ 2-րդ ճաշատեսակները 65՝- Շից ոչ բարձր:



Չի թույլատրվում պատրաստի ճաշատեսակները, աղցանները, դոնդողները, խավարտները իրացնել պատրաստման հաջորդ օրը:

Բաշխման կետեր կամ բուֆետներ կերակուրը տեղափոխվում է թերմոսներով և այդ նպատակի համար հատուկ առանձնացված լավ լվացված ու շոգեհարված, կափարիչով ամուր փակվող տարողություններով:

Առաջադրանք 2.2



Ընտրել մեկ տեսակի սննդամթերք (օր.՝ միս) ,ձեռք բերել այն և շուկայից և սուպերմարկետից: Հետագոտել մթերքների պիտանիությունը և նշել աղյուսակում դրանց տարբերությունները:
Այս առաջադրանքը կարելի է կատարել ինչպես թիմերով այնպես էլ անհատականորեն:

Առաջադրանք 2.3



Այցելեք որևէ շուկա և ստուգեք թե՞ արդյոք հացամթերքի և մսամթերքի փոխադրամիջոցները պահպանում են սանիտարական կանոնները, ունե՞ն արդյոք սննդամթերքի հետ շփման համար նախատեսված տարաներ:
Առանջադրանք 2.2 և Առաջադրանք 2.3 կարելի է համատեղել:



Առաջադրանք 3.1



Բաժանեք աշակերտներին թիմերի, տրամադրեք աշակերտներին արդեն պատրաստի թղթեր հետևյալ նորմերը վրան նշված և այցելեք որևէ հանրային սննդի կազմակերպություն, որպեսզի ստուգեք թե՞ նրա խոհանոցային տարածքին ներկայացվող պահանջները տեխնիկային համապատասխանում են հետևյալ նորմերին:

- Տեխնոլոգիական սարքավորումները, գույքը ինչպես նաև ամանեղենը, տարաները, սպասքը պետք է պատրաստված լինեն սննդամթերքի հետ շփման համար նախատեսված նյութերից:



- Արտադրական սեղանները, սարքավորումները և լվացման ավազները աշխատանքն ավարտելուց հետո մաքրվում են լվացող նյութերով ու պարզաջրվում տաք ջրով:
- Սննդամթերքի մասնատման տախտակները դանակները մակնշվում են մշակվող մթերքին համապատասխան և օգտագործվում միայն ըստ նշանակության:



- Մսի մասնատման կոճղը և տախտակները պետք է պատրաստված լինեն փայտի ամուր տեսակներից: Կոճղը տեղադրվում է մետաղական հենքի վրա և արտաքինից ներկվում: Մսի մշակումն ավարտելուց հետո կոճղի մակերեսը մաքրվում/քերվում է դանակով, շաղ տրվում աղ, իսկ կողմնային մակերեսը՝ լվացվում տաք ջրով, լվացվող նյութերի օգտագործմամբ, պարզաջրվում և շոգեհարվում:
- Հանրային սննդի կազմակերպություններում չի թույլատրվում օգտագործել ամբողջականությունը վնասված էմալապատ ամանեղեն: Այլումիսե և դյուրալյումինե ամանեղենը օգտագործվում է միայն



Առաջադրանք 3.1



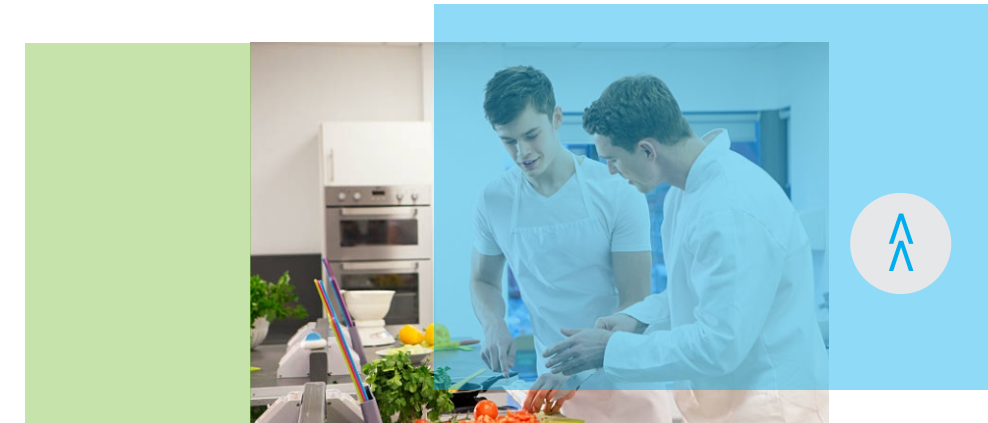
սննդամթերքի պատրաստման և դրա կարճատև պահպանման համար: Պոլիմերային նյութերից պատրաստված տարաները և ամանեղենը պետք է ունենան «Սննդամթերքի համար» մակնշում:

- Չի թույլատրվում օգտագործել ճաքած և կոտրված եզրերով սպասքեղեն:

Առաջադրանք 3.2



Բացեք հետևյալ նկարները պրոյեկտորի վրա կամ նախապես տպեք նկարները և բաժանեք աշակերտներին նաև բաժանեք A4 ֆորմատի թղթեր և հանձնարարեք նրանց գրել թե՞ որ, խոհանոցային տարածքներին ներկայացվող պահանջները չեն համապատասխանում սանիտարական նորմերին:



03

ՌԻՍԿԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ԵՎ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԸ ՉՔՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ



Ներածություն



Արկածային զբոսաշրջությունն արագ աճող և խոստումնալից զարգացման հնարավորություն ունեցող ոլորտ է, որը ներգրավում է մեծ թվով հաճախորդների, աջակցում տնտեսության զարգացմանը և ապահովում կայուն զբաղվածություն: Արկածային միջոցառումներն, ընդ որում, տարվա բոլոր եղանակներին, կարող են խիստ տարբեր լինել՝ մասնակցություն հնագիտական արշավախմբին, թռչունների կամ կենդանիների դիտում, արշավներ, ժայռամագլցումներ, այցելություն դժվարամատչելի պատմամշակութային կամ բնական հուշարձաններ և այլն: Միանգամայն ուշագրավ են նաև զբոսաշրջության այնպիսի եղանակները, որոնք ուղղված են մանկական, պատանեկան շրջանակներին, աշխատանքային անձնակազմերի մերձեցման միջոցառումներին, որոնք կարող են դրսևորվել անսահմանորեն և ստեղծարար եղանակներով: Այս առումով, Հայաստանի բնական և պատմամշակութային հարստություններն ապահովում են առավելագույն բազմազանություն և հետաքրքրությունների լայն շրջանակ:

Չքոսաշրջության ոլորտը արկածային զբաղմունքների և անգամ պարզ բնության մեջ իրականացվող շրջագայությունների առումով մշտապես կապված է հավանական տարաբնույթ արտակարգ իրավիճակների ռիսկի հետ. զբոսաշրջիկը ոչ համապատասխան կոշիկներ է հագել, սայթաքում է անգամ աննշան թեթև լանջի վրա, կարող է ստանալ տարբեր աստիճանների վնասվածքներ, կամ, չնայած զբոսավարի հորդորներին, բարձրանում է մի տեղ, ուր անվտանգ չէ գնտվելը... Օրինակներն անթիվ են, և հնարավոր անցանկալի զարգացումներն՝ անսահման: Ներկայումս Հայաստանում արագ տեմպերով զարգացող զբոսաշրջության ոլորտի համար հրամայական է ունենալ արտակարգ իրավիճակների, բնական և մարդկային գործուճեղձամբ պայմանավորված ռիսկերի և դրանց կառավարման մասին գիտելիքների նշանակալի պաշար, որի համալրմանն է ուղղված «**Ռիսկերի կառավարումը և արտակարգ իրավիճակները զբոսաշրջության ոլորտում**» գրքույկը (Գիրք Ա):

Ներկա ուղեցույցը նախատեսված է առարկան դասավանդող մասնագետների համար, միաժամանակ կարող է ծառայել իբրև լրացուցիչ նյութ՝ ինքնուսուցմամբ զբաղվող ընթերցողի համար, ով զուգահեռաբար ուսումնասիրում է Գիրք Ա-ն:

Ուսուցման առավել արդյունավետ կազմակերպման համար ցանկալի է դասընթացը վարել զրույցների, քննարկումների, հարցադրումների ներկայացման և մտազրոհների եղանակով: Առավել տպավորիչ է, երբ քննարկվելիք նյութը կամ եզրույթը նախ մեկնաբանվում է ուսուցանվողի կողմից, ապա միայն հանգամանալից կերպով բացահայտվում դասապրոցեսում:



ԹԵՄԱ 1

Ինչու՞ է անհրաժեշտ կառավարել ռիսկերը

Թեմայի նպատակն է՝

ծանոթանալ զբոսաշրջային ոլորտում հնարավոր վտանգների և ռիսկերի հետ, հասկանալ ոլորտի իրավական կարգավորումների շրջանակը և զանազանել հիմնական հասկացությունները:

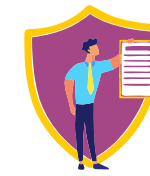
Առանցքային սահմանումները և հասկացությունները. աղետ, ռիսկ, վտանգ, արտակարգ դեպք, պատահար, արտակարգ իրավիճակ, դիմակայունություն, ռիսկի կառավարում, ռիսկի նվազեցում



1.1

Արկածային զբոսաշրջությունը և ռիսկերը

Թեմայի նպատակն է ուսուցանվողներին հնարավորինս մատչելի կերպով ներկայացնել **ռիսկ** եզրույթը և նրա բոլոր հնարավոր աղբյուրները զբոսաշրջության հետ: Ինչ խոսք, հավանական է, որ ուսուցանվողների զգալի մասի մոտ բավական հստակ պատկերացում չի ինչպես **ռիսկ**, այնպես էլ **աղետ** եզրույթների վերաբերյալ, սակայն կարևոր է ընդհանրական գրույց-քննարկում կազմակերպել, հնարավորություն տալով բոլոր ուսուցանվողներին ներկայացնել իրենց պատկերացրած իրավիճակները հիշյալ երևույթների առնչությամբ:



Պետք է հաշվի առնել, որ աղետներին նախապատրաստման և արձագանքման ոլորտում ուսուցումն առավել արդյունավետ է, երբ ուսուցանվողները հանդես են գալիս ոչ միայն պասիվ ունկնդրի դերում, այլ ակտիվորեն ընդգրկված են այդ գործընթացի մեջ: Դա նպատակ ունի ոչ միայն կայուն գիտելիքներ ձևավորել, այլև վերլուծական եղանակով անդրադառնալով, թվում է, միանգամայն հայտնի երևույթներին, կապակցել հասկացությունները հստակ անելիքների հետ, քանի որ ի վերջո, այս գիտելիքներն անհրաժեշտ են լինելու *արտակարգ* իրավիճակներում գործելու համար, երբ բազում հայտնի և պարզագույն երևույթներ և անհրաժեշտ քայլեր մոռացվում են, և մարդը գործում է բնագդաբար, ձևավորված սովորույթներից ելնելով և շատ հաճախ գործում սխալներ: Այդ իսկ պատճառով ուսուցման մեջ անհրաժեշտ են մոտեցումներ, որոնք ենթադրում են ուսուցանվողների մասնակցությունը հարցերի քննարկման և վերլուծության մեջ, ինչպես նաև դասընթացի ընթացքում անհրաժեշտ է մոդելավորված իրավիճակներում հմտությունների մշակում և գիտելիքների կիրառում: Դասընթացի մասնակիցները պետք է մտածեն, կիրառեն և զարգացնեն պլանավորման հմտությունները և ստեղծագործաբար մոտենան խնդիրների լուծմանը: Նման մոտեցման դեպքում փորձառու ունկնդիրները կարող են լրացուցիչ կերպով ներկայացնել իրենց փորձը և գիտելիքները, ինչը կբարձրացնի ուսուցման որակը:

Մեթոդները, որոնք կիրառվում են աղետներին նախապատրաստման ուսուցման ընթացքում, տարբերվում են ավելի ավանդական ուսուցման եղանակներից: Չափազանց կարևոր է ներկաների լիակատար ներգրավումը՝ բոլոր կարծիքների արտահայտման, հուշաթերթիկների վրա հնարավոր պատասխանները գրելու և այլ եղանակներով, ինչը հնարավորություն է տալիս նախ արթնացնել և թարմացնել արդեն կուտակած գիտելիքները, անդրադառնալու կարծրատիպերին և տարածված սխալներին, որոնց քննարկման համար նույնպես անհրաժեշտ է բավականաչափ ժամանակ տրամադրել:

Այս բաժնի նյութը քննարկելիս, ցանկալի է ուսուցանվողին պարբերաբար «դնել» ինչպես զբոսավարի, զբոսաշրջային ընկերության ղեկավարի, այնպես էլ զբոսաշրջիկի դերում: Խորհուրդ է տրվում խմբային աշխատանք հանձնարարել՝ կախված ուսուցանվողների քանակից, նրանց բաժանելով զույգերի, քառյակների, կամ ցանկացած խմբային միավորների, որտեղ նրանք շատ նախնական, առանց դասավանդողի մեկնաբանության և միջնորդության, կփորձեն մտածել և ներկայացնել իրավիճակներ՝ անկարգ զբոսաշրջիկի, անսպասելի իրադարձության/աղետային իրավիճակի և զբոսավարի/կազմակերպության ներկայացուցչի համապատասխան գործողություններով: Ցանկալի է ուսուցանվողներին խնդրել մտապահել կամ,



առավել ցանկալի է, նշումներ և գրառումներ պահպանել իրենց պատկերացրած/վերստեղծած իրադրության մասին, որի քննարկումը և վերլուծությունը կհետաձգվի մինչև դասընթացի ավարտական փուլը՝ ամփոփումների և ճիշտ վարքականոնների քննարկման ժամանակը: Ինչպես ներկայացվում է հիմնական ուսումնական նյութի մեջ, զանազան մշակույթների, հավատքի, սովորույթների պարագայում ինչպես վարքականոններն են տարբեր, այնպես էլ գործողությունների կարգը: Ցանկալի է մշակութային, սովորույթային գործոնի քննարկմանը նույնպես տրամադրել անհրաժեշտ ժամանակ, համեմատելով հարակից և/կամ հեռավոր երկրների օրինակներ:

Ռիսկերի կառավարման և անվտանգության համակարգի շուրջ քննարկումը ներկայացված է նկատելի պարզեցված և, միաժամանակ, ակնառու օրինակներով, որոնք բացառիկ կամ վերջնական չեն՝ ըստ դասավանդողի հայեցողության, կարող են ներկայացվել օրինակներ հայտնի իրադարձությունների շուրջ, կամ այլ համեմատականներով: Այստեղ հիմնական կարևոր նպատակը ուսուցանվողին հասկանալի դարձնելն է, որ առանց ռիսկերի կառավարման և անվտանգության խնդիրների ապահովման չի կարելի դիտարկել ոչ մի միջոցառում:



1.2

Զբոսաշրջության անվտանգությունը իրավական տեսանկյունից

Ներկա բաժնում հակիրճ կերպով ներկայացված են զբոսաշրջային ոլորտի կարգավորման իրավական հիմքերը: Ցանկալի է օրենքների համապատասխան որոշ դրույթներ ներկայացնել՝ պատկերացում տալու համար, թե ով ինչպիսի իրավունքներով է օժտված և ինչպիսի պատկերացումներ է ստանձնում այս ոլորտում գործունեություն ծավալելիս:



1.3



Աղետների ռիսկի կառավարման և բնակչության պաշտպանության իրավական հիմքերը

Աղետների ռիսկի վերաբերյալ օրենսդրական կարգավորումները՝ օրենքները, ենթաօրենսդրական ակտերը, որոշումները, կոնվենցիաներն ու զանազան համաձայնագրերը բավականին շատ են և հաճեցած են մասնագիտական տերմինաբանությամբ: Մասրամասն դրանցից որևէ մեկին անդրադառնալու անհրաժեշտություն չկա, սակայն ցանկալի է խոսել միջազգային շրջանակի և ընդունված կարգերի մասին, տվյալ երկրի օրենսդրության մեջ շրջանառվող կարևորագույն դրույթների և, որ ամենակարևորն է, ընդունված բառապաշարի կամ եզրույթների մասին: Այս բաժնում ներկայացված են այն հակիրճ տեղեկությունները, որոնք բավարար կարող են լինել ընդհանուր պատկերացում կազմելու, ինչպես նաև հարկ եղած դեպքում առավել խորը ուսումնասիրելու համար:

Բերված եզրույթների համեմատությունը հնարավորություն կտա ուսուցանվողներին ճիշտ հասկանալ քննարկվող երևույթը, տարբերակել դրանք և մտապահել առավել գործածականները:

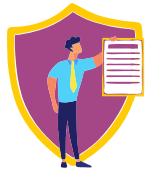


1.4



Այցելվող երկրի իրավական հիմքերը

Ռիսկերի բացահայտման և գնահատման ժամանակ հատկապես կարևոր է պատկերացնել տեղական իրավական դաշտը: Առաջին հերթին, նման իմացությունը հնարավորություն կտա գնահատել համապատասխանությունը օրենքին (Օրինակ, եթե ալպինիստական արշավի համար պահանջվում է լիցենզիա, արդյո՞ք բոլոր էքսկուրսավարներն ունեն վավեր ուսուցում և լիցենզիա): Այս քննարկումը հարկ է ներկայացնել այն հստակ շեշտադրմամբ, որ հայրենի և այցելվող երկրներում կարող են նմանատիպ խնդիրների տարբեր կարգավորումներ լինել, հետևաբար, նախապատրաստությունը ճանապարհորդությանը պետք է ներառի առնվազն ընդհանուր տեղեկություններ: Կարելի է ուսուցանվողներին հանձնարարել մտածել, թե ինչպիսի տարբերություններ կարող են լինել տարբեր երկրներում, ինչի հետ դա կարող է կապված լինել:



Առաջադրանքներ.



Առաջադրանք 1.

Ներկայացրեք իրավիճակներ, երբ առկա են զբոսաշրջիկի առողջությունը (կյանքը) վտանգող ռիսկեր, որոնց պատճառը կարող է անվտանգությունը, անուշադրությունը լինել:

Առաջադրանք 2.

Ներկայացրեք իրավիճակներ, երբ առկա են ռիսկեր՝ մարդկային գործոնով չպայմանավորված:



Ինքնաստուգման հարցեր:



1. Ինչ է աղետը: Ինչպիսին կարող են լինել նրա հետևանքները:
2. Ու՞մ են պարտավոր տեղեկություններ հաղորդել զբոսաշրջային ծառայություն իրականացնողները: Ինչ տեղեկությունների մասին է խոսքը:
3. Ինչ է հարկավոր իմանալ ճանապարհորդությունից առաջ:
4. Ինչ տարբերություն կա վտանգի և ռիսկի միջև:
5. Ինչպիսի ազդեցություն կարող է ունենալ ռիսկը զբոսաշրջային բիզնեսի վրա:

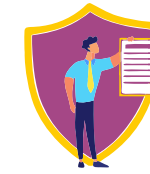
Օգտակար գրականություն և առցանց հղումներ



1. ՀՀ Օրենքը Չբոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին, ՀՕ-11-Ն
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=64659>
2. Աղետները և աղետների ռիսկի նվազեցումը: ԱՌՆ ուսումնական վարժանքների կազմակերպման ուղեցույց, Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/?name=#338>
3. Աղետների ռիսկի նվազեցում: Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, 2012, <http://library.cmsa.am/hy/items/?name=#325>
4. Մաթևոսյան Հ., Շրջակա միջավայրի ռիսկերի նվազեցման հիմնահարցեր. Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#152>
5. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030, <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030>

03

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆՔ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆՈՒՄ ՌԻՍԿԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՅՈՎՈՒՄԸ



ԹԵՄԱ 2

.....

Ինչպե՞ս ենք իրականացնում ռիսկերի կառավարումը և անվտանգության ապահովումը

Թեմայի նպատակն է՝

Երկայացնել ռիսկերի կառավարման և անվտանգության ապահովման հիմնական տարրերը, պարզաբանել ռիսկերի բացահայտման, վերլուծության, գնահատման և մշակման նշանակությունը, վերլուծել ստանդարտ գործողությունների ընթացակարգերը և դրանց կարևորությունը:

Առանցքային սահմանումները և հասկացությունները. ռիսկերի բացահայտում, ռիսկերի վերլուծություն, ռիսկի գնահատում, ռիսկերի մշակում, ստանդարտ գործողությունների ընթացակարգեր, ընդունելի ռիսկ, կառավարվող ռիսկ:

Ռիսկի կառավարման և անվտանգության ապահովման գործընթացների մեկնաբանությունը պահանջում է որոշակի համակարգում: Այս նյութը հասկանալուն նպաստում է սխեմաներով ներկայացումը: Սակայն միևնույն ժամանակ հիշյալ սխեմաներն ավելի լավ հասկանալու և մտապահելու համար կարելի է յուրաքանչյուր սխեմայի քննարկման ժամանակ ներկայացնել համապատասխան ակնառու օրինակ: Առավել արդյունավետ կլինի, բնականաբար, եթե նման օրինակներ փորձեն ներկայացնել ուսուցանվողները:

Անկասկած է, որ ուսուցումը մի գործընթաց է, որի նպատակը նոր գիտելիքներ ստանալն է, սակայն առավել կարևոր է, որ լսարանը արձագանքի և մասնակցի ամբողջ ընթացքին: Իրականում, հաջող ուսուցման կատարյալ բաղադրատոմս գոյություն չունի: Միևնույն նյութը տարբեր լսարաններում կարող է տարբեր կերպ ընկալել, ուստի կարևոր է, որ դասախոսը հետևի, թե արդյոք ներկայացված նյութն ընկալվեց և յուրացվեց, հակառակ դեպքում, անհասկանալի կամ մութ թողնված հարցերը կարող են հետագայում խոչընդոտել կարևոր նյութերի ընկալմանը: Պետք է ասել, որ թեև պարապմունքների բովանդակությունը գրեթե չի փոխվում, սակայն ժամանակի ընթացքում դասավանդողը կարող է բարելավել իր մեթոդները, դասավանդման տեխնիկան, կախված ժամանակի և միջավայրի պահանջներից, նոր առաջացող երևույթների մարտահրավերներից և նոր հրամայականներից, կարող են փոխվել ինչպես օրինակները, այնպես էլ շեշտադրումները:



Ուսուցման բազմազան մեթոդներից միայն մի քանիսն են բերված տվյալ ձեռնարկում, և յուրաքանչյուր դասավանդող, ելնելով որոշակի իրադրությունից, պետք է ընտրի առավել համապատասխանը: Դրա համար անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել հետևյալ գործոններին, ինչպիսիք են՝ ուսուցանվողների պահանջներն ու առանձնահատկությունները, իրադարձության յուրահատկությունը, դասավանդողի որակավորումը, տեղեկատվության ծավալը և որակը, պարապմունքների անց կացման ժամանակը, տեղը և այլն:

Այս գլխի համապատասխան բաժինները մեկնաբանում են ռիսկերի կառավարման շրջանակը՝ համապատասխան հաջորդական գործընթացներով:



2.1

Ռիսկերի բացահայտում



Բաժինը ներկայացնում է ռիսկի բացահայտման գործընթացի կարգը և գործոնները, որոնք կարող են նպաստել ռիսկի բացահայտմանը:



2.2

Ռիսկերի վերլուծություն



Այս բաժնում կարևոր է հասկանալ **բարդության** և **հավանականության** համադրությունը դրանց փոխադարձ կապը: Որպեսզի գիտելիքներն ավելի խորն ամրապնդվեն, կարելի է սանդղակների վրա կիրառել հավանական կամ հայտնի օրինակներ:



2.3

Ռիսկի գնահատում

Այս բաժնում ներկայացված սանդղակը հասկանալի է դարձնում ռիսկերի գնահատման և դասակարգման միջոցով ռիսկերի կառավարելիության աստիճանը, հնարավոր վնասվածքների կամ սպառնալիքների աստիճանը, որի միջոցով որոշում է կայացվում ռիսկերի ընդունելի կամ անընդունելի լինելու վերաբերյալ: Ընդունելի և անընդունելի ռիսկերի վերաբերյալ քննարկումը կարելի է իրականացնել մտազրոհի եղանակով:

Մտազրոհը խմբի անդամների միջև մտքերի փոխանակման ընթացքում գաղափարների ստեղծման և հարստացման եղանակներից մեկն է: Այս մեթոդի առանձնահատկությունն այն է, որ յուրաքանչյուր մասնակից ազատ ու անկաշկանդ արտահայտում է իր իմացածը, չի անհանգստանում սխալվելուց, անհավանական և հակասական գաղափարներ արտահայտելու մտավախություն չի ունենում: Այդպիսի անկաշկանդ մթնոլորտի ստեղծումը նպաստում է ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը:



2.4

Ռիսկերի մշակում



Այս բաժինը ներկայացնում է այն գործողությունները կամ հաջորդական քայլերը, որոնք իրականացվում են ռիսկերի բացահայտումից, վերլուծությունից և գնահատումից հետո, այսինքն՝ ինչպիսիք քայլեր մենք կձեռնարկենք, երբ արդեն հայտնի են ռիսկերը, նրանց ազդեցության շրջանակն ու հնարավոր հետևանքները: Հասկանալի է, որ ընդունելի ռիսկերի պարագայում հարկ կլինի մշակել միջոցառումներ, որոնք կնվազեցնեն հնարավոր բացասական հետևանքները, մինչդեռ անընդունելի, անկառավարելի կամ մարդու կյանքին սպառնալիք հանդիսացող ռիսկերի դեպքում հարկ կլինի ընդհանրապես խուսափել նախանշվող միջոցառման իրականացումից: Այս քննարկումը հարկ է ծավալել տարատեսակ ռիսկերի համար, ուսուցանվողներին հանձնարարել վերլուծել, թե որ դեպքերում ինչպիսի որոշումներ կկայացվեն: Ներկա թեմայի շրջանակներում կարելի է անդրադառնալ որոշումների կայացման համար վերը քննարկված գործընթացների իրականացման կարևորությունը և նշանակությունը:





2.5

Ստանդարտ գործողությունների ընթացակարգեր

Այս բաժնի քննարկման ժամանակ կարելի է բերել օրինակներ համայնքային, ընտանեկան պատրաստության վերաբերյալ, հիշատակելով օտար երկրներում տարածված աղետներ, ինչպես պտուտահողմերը Միացյալ Նահանգներում և համայնքի շրջանակներում տարածված այն ստանդարտ գործողությունների ընթացակարգերը, համաձայն որի իրականացվում են բնակիչների հստակ կանոնակարգված գործողությունները, առանց որոնց նրանց կյանքին և առողջությանը սպառնում է իրական վտանգ: Հարկ է շեշտել նաև, որ ի տարբերություն ստեղծագործական մոտեցում դրսևորելու զանազան այլ իրադրությունների, այն իրավիճակները, որոնց համար առկան են ՍԳԸ-ներ, վերջիններին պարտադիր է հետևել մեծագույն ճշգրտությամբ: Ձեռնարկի Հավելված 1-ում և 2-ում բերված են երկու ՍԳԸ՝ փակ տարածքում հրդեհի և երկրաշարժի համար, որոնք ցանկալի է քննարկել և վերլուծել հանգամանալից կերպով, ուշադրություն դարձնելով իրականացման ժամանակի վրա:



2.6

Արտակարգ իրավիճակների պատրաստվածության պլան և միջադեպերի հաղորդում

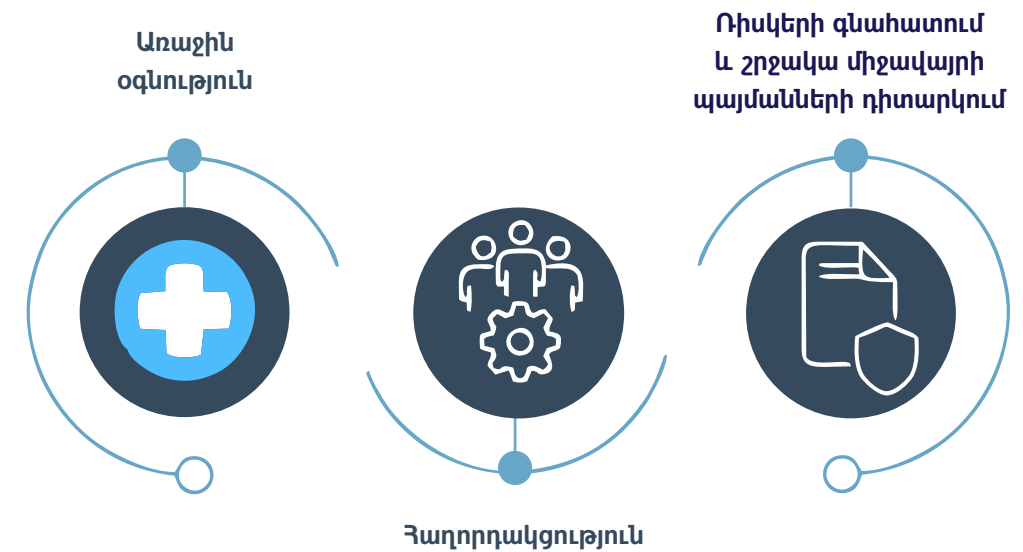
Արտակարգ իրավիճակներում գործողությունների պլանները բաղկացած են այնպիսի գործողություններից, որոնք թույլ կտան նվազագույնի հասցնել վնասներն ու կորուստները արտակարգ դրության ժամանակ: Դրանք կարող են նաև սահմանվել որպես կառավարման համակարգ, որն ուղղված է արտակարգ իրավիճակներում տուժած համայնքների կարիքների ժամանակին և արդյունավետ բավարարմանը:

Արտակարգ իրավիճակներում գործողությունների պլաններն ակտիվանում են արտակարգ իրավիճակների առաջացումից անմիջապես հետո և ավարտվում, երբ վերացված են արտակարգ իրավիճակների պատճառները:

Խորհուրդ է տրվում նվազագույնի հասցնել արտակարգ իրավիճակների դեպքերը կանխարգելիչ միջոցառումների միջոցով: Աշխատակիցները պետք է վերապատրաստվեն առաջին օգնության համար և անցնեն ուսուցում իրենց գործունեության. Բոլոր նյութերը, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել արտակարգ իրավիճակների ժամանակ, ինչպես նաև պատասխանատու անձանց և ծառայությունների հեռախոսահամարները՝ հրատապ կանչեր իրականացնելու համար պետք է տրամադրվեն աշխատակիցներին նախքան արտակարգ իրավիճակների առաջացումը:



Արտակարգ իրավիճակի դեպքում անհրաժեշտ է հաշվի առնել 3 գործոն:



Առաջին օգնություն:

Կախված վնասվածքի աստիճանից, շրջագայության համար պատասխանատու անձը պետք է ընտրի առաջին օգնության եղանակը և կազմակերպի տուժածի տեղափոխումը մոտակա բժշկական կենտրոն, ինչպես նաև հանգստացնի տուրի մյուս մասնակիցներին:



Հաղորդակցություն:

Շրջագայության պատասխանատուն պետք է պատահարի մասին տեղեկացնի տուրօպերատորին, առաջին արձագանքման թիմին: Շտապօգնության բրիգադները պետք է տեղեկացված լինեն տուժածի առողջական վիճակի մասին, ինչպես նաև այն մասին, թե ինչ նյութեր են անհրաժեշտ:



Ռիսկերի գնահատում և շրջակա միջավայրի պայմանների դիտարկում:

Պետք է ձեռնարկել միջոցառումներ ընթացիկ ռիսկերի և հնարավոր պատահարների կանխարգելման համար:



Միջադեպերի մասին հաղորդումը պետք է պարունակի առնվազն ստորև ներկայացված տեղեկատվությունը



- Տուժողի մասին տեղեկություններ
- Միջադեպի պատճառը
- Ինչպես է տեղի ունեցել միջադեպը
- Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ մանրամասներ
- Ինչ կազմակերպություններ են տեղեկացվում միջադեպի մասին

Այս բաժնի յուրաքանչյուր բաղադրիչի ներկայացումն ու քննարկումը հարկ է իրականացնել այն շեշտադրմամբ, որ դրանց իրականացման ճշգրտությունից և պատշաճությունից կախված են մարդկանց կյանքերը, ուստի այս նյութի համապատասխան ներկայացումն ունի առանձնահատուկ կարևորություն:



2.7

Ինչպես զարգացնել ռիսկերի կառավարման և անվտանգության համակարգը

Բաժինն ավելի շուտ ի մի է բերում ռիսկերի կառավարման մինչ այժմ քննարկված քայլերն ու ընթացակարգերը, հետևաբար կարելի է ուսուցանվողների հետ իրականացնել խմբային աշխատանք – քննարկում, թե ինչ միջոցներ կարելի է ձեռք առնել յուրաքանչյուր քայլին նպաստելու համար, ինչպես նաև այն խոչընդոտները, որոնք կարող են ծագել դրանք իրականացնելիս:

Առաջադրանքներ.



Առաջադրանք 1.

Քննարկեք և թվեք բոլոր այն ռիսկերը, որոնք կարող են լինել Ձեր շուրջը, Ձեր գտնվելու վայրում:

Առաջադրանք 2.

Վերլուծեք, թե որքան է հավանականությունը, որ Դուք կենթարկվեք վերը քննարկված ռիսկերին՝ օրինակ եթե ինքնաթիռ է անցնում Ձեր շենքի վրայով, որքան է հավանական որ այն վայր կընկնի, և որքան, որ կվնասի Ձեզ:



Առաջադրանքներ.

Առաջադրանք 3.

Քննարկեք, թե ինչպիսի ստանդարտ գործողությունների ընթացակարգեր կարող են լինել տարբեր արտակարգ իրադրություններում:

Ինքնաստուգման հարցեր:

1. Ինչ է ռիսկերի բացահայտումը, բերեք օրինակներ:
2. Ինչ հատկանիշներով է բնորոշվում ռիսկը: Ինչպե՞ս գնահատել այն:
3. Ինչ է նշանակում մշակել ռիսկը, բերեք օրինակներ:
4. Ինչ կարգով է իրականացվում առաջին օգնությունը և միջադեպի հաղորդումը:
5. Ինչ տեղեկություններ պետք է պարունակի հաղորդումը միջադեպի մասին:

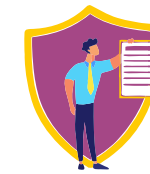
Օգտակար գրականություն և առցանց հղումներ



1. Մաթևոսյան Յ., Շրջակա միջավայրի ռիսկերի նվազեցման հիմնահարցեր. Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#152>
2. Մաթևոսյան Յ., Խանգելյան Յ., Խորհուրդներ բնակչությանը. Ինչ անել..., Ինչ հիշել..., Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#151>
3. Պողոսյան Ա., Շարխատունյան Ռ., Առաջին օգնության հիմունքներ, Երևան, 2019, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/#82>

03

ԻՆՉ Ե ԶԱՐԿԱՎՈՐ ԻՄԱՆԱԼ ԱՌԱՎԵԼ ՎՏԱՆԳԱՎՈՐ ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ



ԹԵՄԱ 3

.....

ԻՆՉ Ե ԿԱՐԿԱՎՈՐ ԻՄԱՆԱԼ ԱՌԱՎԵԼ
ՎՏԱՆԳԱՎՈՐ ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Թեմայի նպատակն է.

Ներկայացնել Հայաստանում առավել տարածված վտանգավոր աղետների տեսակները, պատկերացում տալ դրանց ազդեցության շրջանակի, բնույթի և առաջացման պատճառների մասին

Առանցքային սահմանումները և հասկացությունները. անտառային հրդեհներ, կառավարվող հրդեհ, տարհանում, երկրաշարժեր, ստանդարտ գործողությունների ընթացակարգեր

Ինչպես արդեն քննարկել ենք, աղետների մեծ բազմազանության մեջ յուրաքանչյուր երկիր ունի իրեն սպառնացող աղետների մի խումբ, որը պայմանավորված է ինչպես ֆիզիկա-աշխարհագրական դիրքով, այնպես էլ տվյալ երկրում գործող տնտեսության ուղղություններով, կարևորագույն ենթակառուցվածքներով և այլն: Հայաստանում մարդու կյանքին սպառնացող կարևորագույն աղետների մեջ առանձնացվում են հրդեհները և երկրաշարժերը, որոնք իրարից լրջորեն տարբերվում են ինչպես բնույթով, արձագանքման եղանակներով և, ինչը սույն գրքույկի կարևոր առանցքներից է, վարքականոսների սկզբունքներով: Վերջիններն ընթերցողին ներկայացնելուց առաջ հարկ է խոսել հիշյալ աղետների տեսակների մասին առանձին-առանձին, փորձելով հնարավորինս լայն պատկերացում տալ և հասկանալի դարձնել վարքականոսների պարտադիր պահանջների որոշակի դրույթներ:

Այս բաժինը ներկայացնում է Հայաստանում առավել տարածված երկու աղետ՝ հրդեհներ և երկրաշարժեր: Միաժամանակ, ցանկալի է քննարկել ինչպես այդ աղետների տեսակները, այնպես էլ դրանց առաջացման պատճառները, փոխկապակցվածությունն այլ աղետների հետ և այլն:





3.1

Հրդեհները բնության մեջ

Հաշվի առնելով վերջին տարիներին ինչպես համաշխարհային մակարդակով, այնպես էլ Հայաստանում վայրի բնության մեջ, անտառներում առաջացող հրդեհների քանակը զգալիորեն աճել է, ներկայացված ուսումնական ձեռնարկում այս աղետը ներկայացված է հնարավորինս հանգամանալից:

Նյութի բնության ժամանակ կարելի է ներկայացնել օրինակներ համաշխարհային աղետների պատմությունից նույնպես, օգտագործելով ինչպես լուսանկարներ, այնպես էլ համացանցում լայն տարածում գտած տեսանյութեր՝ վայրի բնության, բուսական և կենդանական աշխարհի ծանր կորուստների մասին: Կախված սահմանված ուսումնական ժամանակից, կարելի է ուսուցանվողներին նախապես թեմայի բննարկումից առաջ հանձնարարել վավերագրական նյութերի դիտում, որից հետո միայն ծավալել բուն նյութի ուսումնասիրությունը:

Կարևոր է այս բաժնում զգալի ուշադրություն դարձնել ճիշտ վարքականոնների բննարկմանը և վերլուծությանը, անդրադառնալով նաև լայն տարածված սխալներին և արատավոր երևույթներին:

> **Ինչ անել, երբ դուք հանդիպել եք անտառային հրդեհների.**

Ներկա ենթաբաժնի խորհուրդները ցանկալի է բննարկել, կիրառելով վիզուալիզացիայի տարբեր եղանակներ՝ լուսանկարներ/տեսանյութեր: Կախված լսարանից և ուսուցման հնարավորություններից, գործողությունների հաջորդական կետերը ցանկալի է իրականացնել ակտիվ խաղային-բեմականացված եղանակով:

> **Օրինակ՝**



1. Եթե **ձեր** վառած **կրակը** դառնում է **անվերահսկելի**, ապա օգտագործիր **կտոր** կամ **լաթ**, **բոցերը** հանգցնելու համար: Բոլոր դեպքերում ջրի օգտագործումը կլինի ավելի քիչ արդյունավետ, քանի որ դուք, ամենայն հավանականությամբ **ջրի մեծ պաշարներ** չունեք:



Այս կետում ընդգծված բառերն այն դերերն ու հատկանիշներն են, որոնք պետք է ուսուցանվողների խումբը ցուցադրի մնջախաղի ձևով: Հանձնարարեք նման կետեր տարբեր խմբերի, սահմանեք պատրաստվելու կարճ ժամանակ և ապա՝ ներկայացում: Առաջին հայացքից անհնար թվացող ներկայացումը կստիպի մասնակիցներին կենտրոնանալ բովանդակության առանձին տարրերի վրա՝ ցուցաբերելով ստեղծագործական մոտեցում իրենց ընկերներին ներկացնելով շատ կարևոր գործողությունների շարքը: Բնական է, որ իրավիճակը լսարանում զավեշտալի կլինի, սակայն հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ խաղով, ծիծաղով և դրական զգացմունքներով ուղեկցվող գիտելիքներն ավելի լավ են մտապահվում, քան ընթերցված և թելադրված նյութերը:

Ինչպես արդեն շեշտվել է, աղետների վերաբերյալ դասավանդման գործընթացը կտրուկ պետք է տարբերվի ավանդական գիտակարգերի ուսուցանումից: Ստեղծագործական տարրերը և ոչ ստանդարտ իրավիճակները միայն կնպաստեն առավել կարևոր նյութը սերտելուն, ուստի մի՛ վարանեք լինել թվացյալ անլուրջ, կատակել, կամ բերել շատ կտրուկ, հակասական թվացող համեմատություն: Վերջինը կարող է ստիպել ուսուցանվողներին զարմանալ, ընդվզել, հայտնել իրենց կարծիքը: Կարևոր է միայն, որ նման հակասական կարծիքի ներկայացումից հետո շեշտեք «այնպես չէ՛, իսկ դուք ի՛նչ եք կարծում»՝ ակնարկելով, որ Ձեր խոսքում թաքնված թակարդ կա:



3.2

Հրդեհները փակ տարածքում

Չափազանց կարևոր է հանգամանալից անդրադառնալ փակ տարածքներում տեղի ունեցող հրդեհներին, ծագման պատճառներին և ցավալի հետևանքներին: Տխուր օրինակներն, ավաղ, շատ են, ուստի կարելի է մեկ-երկու ակնառու իրադրություն ներկայացնել, ուսուցանվողներին խնդրի ծայրահեղ կարևորությունը հասանելի դարձնելու համար: Հրդեհներում մարդկանց զոհվելը մեծ մասամբ պայմանավորված է հակահրդեհային գիտելիքների ու հմտությունների բացակայությամբ: Հաճախ մարդիկ չգիտեն ոչ միայն հրդեհային անվտանգության տարրական կանոնները, այլև անգամ հրշեջ ծառայության հեռախոսահամարը: **Շատերը տեղյակ չեն հրդեհի դեպքում վարքականոնների, տարհանման ձևերի ու միջոցների մասին:**



- **Ի՞նչը կարող է հրդեհի ժամանակ մարդկանց զոհվելու պատճառ լինել**
- **Ի՞նչ պետք է իմանալ հրդեհի մասին առավելագույն անվտանգություն և պաշտպանվածություն ապահովելու համար.**

Այս հարցադրումները բարձրաձայնեք լսարանում, նախքան բուն նյութի ներկայացումը, առաջարկեք, որ ուսուցանվողները մտադրոհի եղանակով հայտնեն բոլոր հնարավոր վարկածները: Գրի առեք դրանք գրատախտակի վրա, կամ ուսուցանվողները կպչուն թղթիկներով կարող են իրենց կարծիքները փակցնել գրատախտակի /ֆլիպչարթի/ վրա:

Մտադրոհի արդյունքներից հետո միայն ներկայացրեք ուսումնական ձեռնարկում բերված իրադրությունները՝

- **Ա. Հրդեհը «կուրացնում» է, դուք չեք կարող տեսնել կրակի մեջ:**
- **Բ. Մահացու են ծուխն ու գազը, այլ ոչ թե բոցը:**
- **Գ. Հրդեհը մտածելու ժամանակ չի թողնում:**
Պետք է հասցնել կրակից դուրս արձնել:
- **Դ. Հրդեհի ժամանակ հնարավոր է խուճապի առաջացում:**

Բերված յուրաքանչյուր դրույթ քննարկեք հանգամանալից կերպով, փորձելով բերել հնարավորինս մոտ, ճանաչելի, համեմատելի զուգահեռներ:

Մարդկանց զոհվելը հրդեհների ժամանակ մեծ մասամբ պայմանավորված է բնակչության մոտ հակահրդեհային գիտելիքների և ինքնապաշտպանության հմտությունների բացակայությամբ:

Հետևաբար, ամենատարբեր ոլորտներում գործունեություն իրականացնող կազմակերպություններին խորհուրդ է տրվում գտնել այն կարևոր ժամանակը, որը պետք է տրամադրել գիտելիքների տարածման, անտանգության պարտադիր վարքականոնների ներկայացման, քննարկման, յուրացման և պարբերական ստուգման համար: Պետք է չմոռանալ մեր մշակույթում ցավալիորեն շատ տարածված թյուր կարծիքն այն մասին, որ «**մեզ հետ դա չի կարող պատահել...**»:



3.3

Ի՞նչ գիտենք երկրաշարժի մասին

Բաժինը սկսելուց առաջ իրականացրեք հարցում, թե ինչպիսի պատկերացում ունեն ներկաները երկրաշարժի մասին: Անկախ նրանից, որ Հայաստանում դա առավել հայտնի և առավել վտանգավոր համարվող աղետն է, հետաքրքիր է բացահայտել ուսուցանվողների գիտելիքները: Այս բաժինն ուսումնասիրելիս հետաքրքրական է նաև անդրադառնալ պատմական երկրաշարժերին, հատկապես նրանց, որոնք Հայոց պատմության մեջ առանձնահատուկ կերպով վկայված են, օրինակ՝ Դվինի 893թ. երկրաշարժը, որի պատճառած ավերածությունների հետևանքով մայրաքաղաքը տեղափոխվեց Անի, կամ Արարատի երկրաշարժը 1840թ., որի հետևանքով Արարատ լեռան գագաթից փլուզված սառցա-քարային զանգվածն անհետ կորցրեց Սբ. Հակոբի մենաստանը և Ակոռի գյուղը, որոնց տեղում ներկայումս Արարատի լանջին խորը կտրվածք է նկատվում:

Շատ մանրամասն տեղեկություններ, թերևս, հարկ չկա այս առումով ներկայացնելու, սակայն կարելի է ծավալների և նշանակության մասին խոսել, ներկայացնելով ինչպես ժամանակակից, հայտնի աղետը՝ Սպիտակի երկրաշարժը, այնպես էլ մի քանի հայտնի պատմական իրադարձություններ:

3.4

Ինչպե՞ս վարվել երկրաշարժի ժամանակ

Այս բաժնում ներկայացված վարքականոնները ներկայացնելիս հարկ է անպայման անդրադառնել «**Եթե**»-ներին: Հանգամանքներից է կախված՝ դուրս է պետք արդյոք վազել, թե ոչ, ինչպիսի քայլեր և երբ անել:



- **Ի՞նչ անել եթե շենքում եք**
- **Ի՞նչ անել եթե գտնվում եք փողոցում**
- **Ի՞նչ անել եթե գտնվում եք ընթացող տրանսպորտում**
- **Եթե մետրոյում եք**
- **Եթե արթնացել եք ստորգետնյա ցնցումներից**



Նշանակալի դեր է խաղում հոգեբանական նախապատրաստումը երկրաշարժին, քանի որ դրանով հնարավոր կլինի դիմակայել բացասական հոգեվիճակների ազդեցությանը: Ինչ խոսք, չկա որևէ իրավիճակ, երբ իրականությունը հնարավոր լինի ընդունել նույնքան հեշտ, որքան վարժանքը, սակայն բազմակի կրկնված գործողությունները կարող են ավտոմատացման հասցնել ձեր գործողությունները, ինչը կնպաստի առանց մտածելու ճիշտ գործողություններ կատարելուն: Ապացուցված է՝ մարդու միտքը բազում անգամներ և հաճախակի կրկնվող գործողությունը կարող է վերարտադրել, առանց դրա մասին մտածելու անհրաժեշտության: Օրինակ՝ եթե դուք ձևավորում եք սովորություն ամեն օր տուն մտնելիս միևնույն տեղում կախել բանալին, դուք այդ գործողությունը կատարում եք առանց դրա մասին հիշելու:

Այսպիսով, ամփոփելով վերը ներկայացված նյութը մնում է միայն հիշեցնել, որ մարդկային բոլոր արարածներն ունեն միանման վախեր, թուլություններ և գործում են հաճախ միանման սխալներ: Նույն կերպ, մարդկային արարածներին բնորոշ դրական հատկանիշներն ու օրինակները հատուկ են բոլորին, կարևոր է միայն աշխատել ընթերցանելու լավագույն փորձը և դասեր քաղելու կատարված սխալներից:

Առաջադրանքներ.



Առաջադրանք 1.

Քննարկեք և ներկայացրեք բնության մեջ առաջացող հրդեհների հնարավոր պատճառները:

Առաջադրանք 2.

Քննարկեք, թե ինչպիսի ազդեցություն կարող է ունենալ մարդկային գործունեությունը բնության մեջ հրդեհների առաջացման համար:

Առաջադրանք 3.

Ներկայացրեք երկրաշարժի հնարավոր հետևանքները. ինչպիսի ուղեկցող փոխկապակցված ռիսկեր կարող են առաջանալ երկրաշարժի հետևանքով:



Ինքնաստուգման հարցեր:



1. Ի՞նչ է հարկավոր անել, եթե հանդիպել եք անտառային հրդեհի:
2. Ի՞նչ տեսակի հրդեհներ գիտեք, ինչ՞ով են դրանք տարբերվում:
3. Ի՞նչ անել, երբ երկրաշարժի ժամանակ գտնվում եք շենքի 2-րդ հարկում:
4. Ի՞նչպես վարվել հրդեհի ժամանակ, երբ գտնվում եք փակ տարածքում:
5. Ի՞նչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ, ինչ՞ չի կարելի անել երկրաշարժի ժամանակ:

Օգտակար գրականություն և առցանց հղումներ



1. Մաթևոսյան Յ., Շրջակա միջավայրի ռիսկերի նվազեցման հիմնահարցեր. Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#152>
2. Մաթևոսյան Յ., Խանգելյան Յ., Խորհուրդներ բնակչությանը. Ի՞նչ անել..., ի՞նչ հիշել..., Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#151>
3. Մաթևոսյան Յ., Խանգելյան Յ., Սերոբյան Ն., Հաճախ հանդիպող վտանգներ. Համառոտ ուսումնական ձեռնարկ, Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#146>
4. Պողոսյան Ա., Շարխատունյան Ռ., Առաջին օգնության հիմունքներ, Երևան, 2019, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/#82>



Հավելված 1. Հրդեհ փակ տարածքում ՍՏԱՆԴԱՐՏ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԵՐ

Հ/Հ	Միջոցառումը	Կատարման ժամկետը		
		վրկ	րոպե	ժամ
1.	Կազմակերպել ազդարարում	→ 60		
2.	Կազմակերպել 1-ին հարկի տարահանում		→ 1	
3.	Կազմակերպել 2-րդ հարկի տարահանում		→ 2	
4.	Կազմակերպել 3-րդ և ավելի հարկերի տարահանում		→ 5	
5.	Տարահանման ժամանակ ծխի առկայության դեպքում, տարահանվողներին հրահանգել՝ բթի և բերանի մոտ պահել խոնավ գործվածք, հնարավորին չափ մոտ գտնվել հատակին (տաք օդը և ծուխը թեթև են ու վեր են բարձրանում)		1→5	
6.	Անհապաղ ահազանգել Փրկարար ծառայություն՝ տեղեկություններ հայտնելով հրդեհի ճշգրիտ տեղի և շենքում մարդկանց գտնվելու վերաբերյալ		→2	
7.	Անհապաղ ահազանգել շտապ օգնություն՝ տեղեկություններ հայտնելով հնարավոր տուժածների մասին		→2	
8.	Տարահանումից հետո անվտանգ /բաց/ տարածքում՝ ըստ անվանացանկի ստուգել աշխատակիցների առկայությունը		→ 10	
9.	Կազմակերպել հրդեհաշիջում առաջնային հրդեհաշիջման միջոցներով (այրվող սենյանների մեկուսացման և ձեռքի տակ գտնվող միջոցներով հրդեհաշիջման կազմակերպում)		Մինչև հրշեջ-փրկարարների ժամանումը կամ հրդեհի մարումը	
10.	Ապահովել հրդեհաշիջման աշխատանքներին ներգրավված աշխատակիցների կողմից անվտանգության պահանջների կատարումը			
11.	Կազմակերպել գույքի և փաստաթղթերի տարահանումը և պահպանումը		→30	
12.	Մինչև հրշեջ փրկարարական ստորաբաժանման ժամանումը հոսանքազրկել շենքը		→ 10	
13.	Կազմակերպել հրշեջ փրկարարական ստորաբաժանումների դիմավորումը		→ 10	
14.	Հրշեջ փրկարարական ստորաբաժանման ժամանումից հետո, հրդեհաշիջման ղեկավարին տեղեկացնել շենքի առանձնահատկությունների, պահվող, օգտագործվող նյութերի և այլնի մասին տեղեկություններ, որոնք անհրաժեշտ են հրդեհի հաջող վերացման համար		10→ 1 5	
15.	Բացահայտել վիրավորներին, կազմակերպել նրանց առաջին օգնության ցուցաբերումը		5→ 15	
16.	Բացահայտել տուժածներին, կազմակերպել նրանց հոգեբանասոցիալական աջակցությունը		5→ 15	
17.	Գործունեության շարունակականության վերականգնման ուղղությամբ իրավիճակի գնահատում և լուծումների փնտրում		Ըստ իրավիճակի	



Հավելված 2. Երկրաշարժ ՍՏԱՆԴԱՐՏ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԵՐ

Հ/Հ	Միջոցառումը	Կատարման ժամկետը				
		1-ին օր			2-րդ օր	3-րդ օր
		վրկ	րոպե	ժամ		
1.	Իրականացնել 1-ին հարկի տարահանում	→15				
2.	Իրականացնել 2-րդ հարկի տարահանում	→20				
3.	Իրականացնել 3-րդ և ավելի բարձր հարկերի աշխատակիցների պատասպարում, այնուհետ՝ տարահանում		→2			
4.	Տարահանումից հետո անվտանգ /բաց/ տարածքում՝ ըստ անվանացանկի ստուգել աշխատակիցների առկայությունը		→5			
5.	Բացահայտել վիրավորներին, կազմակերպել նրանց առաջին օգնության ցուցաբերումը		5→10			
6.	Բացահայտել տուժածներին, կազմակերպել նրանց հոգեբանասոցիալական աջակցությունը		5→10			
7.	Շինության կայուն լինելու դեպքում կազմակերպել բացականների հայտնաբերման և շենքի ուսումնասիրման գործընթացներ: (Կատարել ակնադիտական զննում և հաշվի առնել վնասվածության աստիճանը		→30			
8.	Ստեղծված իրավիճակի մասին հաղորդել Փրկարար Ծառայության տարածքային ստորաբաժանում /911/ և ՏԻՄ		→30			
9.	Կազմակերպել կարիքների և կարողությունների գնահատում			→ 2		
10.	Ապահովել տարածքի և գույքի պահպանումը			Ըստ անհրաժեշտության		
11.	Գործունեության շարունակականության վերականգնման ուղղությամբ իրավիճակի գնահատում և լուծումների փնտրում			Ըստ իրավիճակի		
12.	Փոխհամագործակցություն պետական կառավարման համակարգի մարմինների, կազմակերպությունների, համայնքապետարանի հետ		Մշտապես			



Լրացուցիչ ընթերցանություն

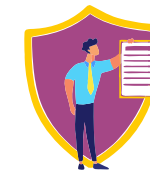


Աստուխյան Ա.Շ., Հարությունյան Բ.Յ., Պատմական ավերիչ երկրաշարժերը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում Երևան, 2005.
http://library.cmsa.am/media/docs/Պատմական_ավերիչ_երկրաշարժերը_ՀՀ_տարածքում.pdf

Աղետները և աղետների ռիսկի նվազեցումը: ԱՌՆ ուսումնական վարժանքների կազմակերպման ուղեցույց, Երևան, 2017.
<http://library.cmsa.am/hy/items/?name=ռիսկ#338>

Աղետների ռիսկի նվազեցում: Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, 2012.
<http://library.cmsa.am/hy/items/?name=ռիսկ#325>

Մաթևոսյան Բ., Շրջակա միջավայրի ռիսկերի նվազեցման հիմնահարցեր. Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, 2017, <http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#152>



Լրացուցիչ ընթերցանություն



Մաթևոսյան Բ., Խանգելյան Բ., Խորհուրդներ ընակչությանը. Ինչ անել..., Ինչ հիշել..., Երևան, 2017.
<http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#151>

Մաթևոսյան Բ., Խանգելյան Բ., Սերոբյան Ն., Հաճախ հանդիպող վտանգներ. Համառոտ ուսումնական ձեռնարկ, Երևան, 2017.
<http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/?page=4#146>

Մեթոդական ձեռնարկ. Ուղեցույց հրահանգիչների համար. Ստեփանավան, 2010.
<http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/#72>

Պողոսյան Ա., Շարխատունյան Ռ., Առաջին օգնության հիմունքներ, Երևան, 2019.
<http://library.cmsa.am/hy/items/drr-in-education/#82>



04

ԱՆՎՏԱՆԳ ՀՅՈՒՐԱՏՈՒՆ

ՀՅՈՒՐԱՆՈՑ ԵՎ ԱՅԼ ՏԻՊԻ ՉԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԿԱՑԱՐԱՆ



ԹԵՄԱ 1

.....

**Չբոսաշրջիկների անվտանգությունը
գործնականում**

Թեմայի նպատակն է՝

ապահովել զբոսաշրջիկների անվտանգ և հարմարավետ կացության համար անհրաժեշտ պահանջները և պայմանները:

Հարցերի միջոցով ստուգեք առանցքային հասկացությունների և սահմանումների իմացությունը:



Վտանգ - վնասի հնարավոր աղբյուր, որը կարող է վտանգել մարդկանց առողջությունն ու անվտանգությունը և կարող է առաջանալ բնության, մարդկանց կամ առարկաների ցանկացած տեսակի գործունեության արդյունքում:



Ռիսկ - ռիսկը հավանականությունն է, որ անձը (անձիք) կարող է վնասվել, կամ նրա առողջությունը կարող է վտանգի ենթարկվել դեպքում վտանգավոր իրավիճակի անբարենպաստ ազդեցության դեպքում:



Ռիսկերի կառավարում - միջոցառումների մի շարք, որոնք ուղղված են ռիսկային իրավիճակների կամ դրանց հետևանքների հավանականության նվազեցմանը:



Ռիսկերի գնահատում - այն գործընթացն է, որի ընթացքում գնահատվում է վտանգի առաջացման ռիսկը և հաշվի է առնվում վերահսկողության միջոցների առկայությունը և արդյունավետությունը:



Ռիսկերի կանխարգելում, վերահսկում և մոնիտորինգ - ցանկացած գործողություն, որը ձեռնարկվում է ռիսկերը կառավարելու համար՝ նախքան դրանք առաջանալը, ինչպես նաև դրանց առաջացման դեպքում, համակարգված կերպով վերանայելու պլանավորված կամ արդեն իսկ ընթացքում իրականացվող միջոցառումների առաջընթացը և որակը և հետևելու, թե արդյոք ռիսկերը փոխվել են:



Դժբախտ պատահար - չնախատեսված և անկանխատեսելի իրադարձություն, որը հանգեցնում է մահվան, հիվանդության, վնասվածքի կամ այլ վնասների:



Միջադեպ – դեպք, որը տանում է դեպի վթար կամ կարող է հանգեցնել վթարի:



Տուր – զբոսաշրջային օպերատորի կամ կոմերցիոն ճամփորդական ծրագրի արտադրանք՝ նախապես հաստատված պլանավորված ծառայություններ և երթուղի:

Զբոսաշրջիկ՝ անհատ, ով հյուրընկալող երկիր է ժամանել որևէ այլ նպատակով քան աշխատանք և մնում է 24 ժամից մինչև մեկ տարի:



Եկեք քննարկենք. Իրավիճակ 1.

Հյուրանոցի դիմաց տարեց մարդու ոտքը սայթաքում է և նա ընկնելու արդյունքում վնասում է գլուխը և ընկնում կարծաժամկետ կոմայի մեջ:



Խմբային քննարկում. Ինչպե՞ս վարվել տվյալ դեպքում: Որոնք են առաջնային քայլերը, որ պետք է ձեռնարկել տվյալ դեպքում:



Իրավիճակ 2.

Հյուրանոցի ընդունարանին է մոտեցել միայն ներքնազգեստով ռուս տղամարդ և փորձում է զրույցի բռնվել ընդունարանի աշխատակցուհու հետ, ուշ գիշերը ժամը 1-ին:

Բաժանեք ուսանողներին 2-3 հոգանոց խմբերի: Նրանց տվեք 15 րոպե խմբային քննարկման համար: Յուրաքանչյուր խումբ պետք է ընտրի բանախոսին, որը կներկայացնի քննարկման արդյունքները: Ներկայացման ընթացքում մյուս խմբերը կատարում են նշումներ, դասավանդողը կարծիք է հայտնում ներկայացումների վերաբերյալ:



Խմբային աշխատանքի քննարկման հարցեր.

Քննարկել և լսարանին ներկայացնել մի քանի օրինակ ձեր / Նրանց փորձից, երբ ականատես կամ մասնակից են եղել վտանգավոր իրավիճակների, զբոսաշրջության ընթացքում: Կարելի է հետաքրքիր դեպքերը դերային խաղալ լսարանում իրենց իսկ խմբի ուսանողների հետ, որպես տպավորիչ ներածություն:



Քննարկել մշակույթի դերը անվտանգության և ապահովության հարցում՝ հաշվի առնելով այն, որ տարբեր երկրներում ընդունելի և հասկանալի են տարբեր վարվելակերպեր և մոտեցումներ: Օրինակ՝ ինչքան մոտ կարելի է կանգնել իտալացուն խոսելիս և ինչքան տարածություն է պետք պահել սկանդինավիայից հյուրի հետ խոսելիս: Այստեղ ուսանողներին կարելի է տալ նորից 5-7 րոպե և խնդրել, որ նրանք նշեն տարբեր մշակութային առանձնահատկություններ առնվազն երեք երկրի համար:

Այստեղ դուք նաև կարող եք կազմակերպել հետաքրքիր հոլովակների դիտումներ: Օրինակ՝ <https://www.youtube.com/watch?v=YMyofREc5Jk&t=112s>, որտեղ բավական լավ ու պարզ բացատրվում է տարբեր մշակույթների առանձնահատկությունները:

Ինքնաստուգման հարցեր:



Հարց 1. Ինչ ասել է մշակույթ: Ինչպես վարվել այնպես, որ այլ մշակույթի կրողը չվիրավորվի մեր գործողությունների արդյունքում:

Հարց 2. Այդոք կացարանը պատասխանատու է երրորդ անձանց համար, եթե նրանց հետ պատահար/դեպքը տեղի է ունեցել հյուրանոցի տարածքում, բայց ոչ հյուրանոցի անձնակազմի մեղավորությամբ:

Հարց 3. Վերջնարդյունքում ի՞նչ պատասխանատու կացարանում դժբախտ պատահարի դեպքում:

Հարց 4. Ինչպես է ռիսկերի գնահատման գործընթացը օգնում ռիսկերի ընթացիկ կառավարման գործում:

Հարց 5. Ինչ ասել է երրորդ կողմի/անձի պատասխանատվություն և ինչպես է հնարավոր դրա հետ կապված ռիսկերը կառավարել կացարաններում:



ԹԵՄԱ 2

Հակահրդեհային անվտանգություն

Առաջադրանք 1.



Մշակել հակահրդեհային անվտանգության տեղեկատվական թերթիկ զբոսաշրջիկների համար:

Բաժանեք ուսանողներին 4-5 հոգանոց խմբերի: Նկարագրեք հյուրատունը և շենքային պայմանները: Խորհուրդ է տրվում յուրաքանչյուր խմբի համար պատ-րաստել տարբեր նկարագրություններ և շենքային պայմաններ:

Նրանց տվեք 15 րոպե խմբային քննարկման և 10 րոպե թերթիկի ձևավորման համար: Յուրաքանչյուր խումբ պետք է ընտրի բանախոսին, որը կներկայացնի քննարկման արդյունքները: Ներկայացման ընթացքում մյուս խմբերը կատարում են նշումներ, դասավանդողը լրացուցիչ ուղղորդող հարցադրումներ է անում ներկայացումների վերաբերյալ: Օրինակ.

> Ինչպես է հարցաթերթիկը հասանելի դառնում (վայր, լեզու, ներկայացման ձև և այլ) զբոսաշրջիկներին:



ԹԵՄԱ 3

Հիգիենա հյուրատներում և այլ հյուրանոցային կացարաններում

Առաջադրանք 2.



Սենյակի մաքրությունը:
Ստուգեք մաքրուհու քայլերի հերթականությունը և նշեք գործողությունների կատարման ժամանակը:

Ստորև նշված կետերը ավելի պատկերավոր և հիշվող դարձնելու համար նախընտրելի է, որ ուսանողները այցելեն հյուրանոց և ներկա գտնվեն, գեթ մեկ անգամ, տվյալ գործընթացի ժամանակ՝ ըստ նշված կետերի հերթականության և ժամանակի հաշվարկի: Հավատացեք, նրանք այս փորձառությունն արդեն չեն մոռանա: Նախապես բաց մացրեք ստուգաթերթիկները և բաժանեք ուսանողներին այցի սկզբում: Նրանք պետք է հետևեն գործողությունների կատարմանը և նշումներ կատարեն ըստ ժամանակի: Ստուգաթերթիկը լրացնելուց հետո, կա տարվում է ժամանակի հաշվարկում և ուսանողները վերլուծում են գործողությունների կատարման ընթացքը, հետևություններ կատարելով:

Տվյալ տարբերակի նյութի յուրացման ստուգման համար կարող է նաև շատ լավ գործիք լինել արագ առցանց թեստը, օրինակ kahoot.it/kahoot.com առցանց գործիքի միջոցով: Տվյալ գործիքը տալիս է հնարավորություն ավելի հետաքրքրացնել թեստ հանձնելու գործընթացը, ինչպես նաև առողջ մրցակցություն է ստեղծում ուսանողների միջև:

Ցուցումներ: Մինչ մաքրման սկիզբը ճիշտ կազմակերպեք մաքրուհու ժամանակը՝ հաշվի առնելով, որ ամեն սենյակի մաքրման համար տրամադրվում է մինչև 30 րոպե ժամանակ, եթե սենյակը սպասվող է, և նույնիսկ ավելի քիչ ժամանակ, եթե սենյակը ապրող է:

- > Սենյակի մաքրությունը սկսելու համար մտեք սենյակ:
Բնակվող սենյակ մտնելուց առաջ 3 անգամ թակեք դուռը՝ բարձրաձայն բացականչելով “housekeeping” և սեղմեք զանգի կոճակը:
- > Պատասխան չստանալու դեպքում սպասեք 3 րոպե, այնուհետև բացեք Ձեր անհատական բանալի-բարտով դուռը և ներս մտեք:
Սենյակ մտնելուն պես տեղադրեք քարտը նախատեսված տեղում և կատարեք ստորև գործողությունները ըստ նշված հաջորդականության:



Ստուգաթերթիկ



h/h	Գործողություն	Կատարման տևողությունը, րոպեներով	Մեկնաբանություններ
1.	Միացրե՞ք բոլոր լույսերը:		
2.	Անջատե՞ք օդափոխիչը:		
3.	Բացե՞ք պատուհանը սենյակն օդափոխելու համար:		
4.	Ներս բերե՞ք ռախապես համալրած և պատրաստած սալակը, բոլոր անհրաժեշտ գործիքները և հեղուկները:		
5.	Ամենակգբում սկսե՞ք հավաքել սենյակի աղբը, կեղտոտ սպիտակեղենը և դուրս բերե՞ք դրանք սենյակից:		
6.	Այնուհետև մտե՞ք լոգարան և հավաքե՞ք օգտագործված հիգիենայի պարագաները (օճառ, սրբիչ, շամպուն, գել և այլն) և կիրառե՞ք բոլոր քիմիական մաքրող նյութերը ապակիների, լվացարանի, զուգարանակոնքի և խողովակների մաքրման համար:		
7.	Մաքրման համար օգտագործվող սպունգերը և կտորները կարևոր է տարբերակել տիպերով և գույներով: Խավավոր միկրոֆիբրաները ունիվերսալ են և օգտագործվում են տարբեր մակերեսները փոշուց, ինչպես նաև ջրի հետքերից և կաթիլներից մաքրելու համար: Հարթ միկրոֆիբրային կտորները օգտագործվում են ապակյա մակերեսների համար:		
8.	Փչե՞ք համապատասխան հեղուկը ամբողջ լոգարանի ապակու վրա երկու կողմից: Հեղուկը պետք է մնա ապակու վրա առնվազն 15 րոպե: Փչե՞ք նաև մնացած հեղուկները ռախատեսված տեղերում:		
9.	Կարևոր է լվացարանի մաքրման ժամանակ մաքրել նաև ջրի հեռացման սարքի տակ:		
10.	Եթե լոգարանի հատակի մակերեսը թույլ է տալիս, ապա մաքրե՞ք այն փոշեկուլով. եթե ոչ՝ հեղուկով:		



Ստուգաթերթիկ



11.	- Մաքրե՞ք լոգարանի առաստաղը հետևյալ քայլերով՝ եթե տվյալ լոգարանի առաստաղի մակերեսը թույլ է տալիս. - Նախապատրաստե՞ք խավավոր կտորը՝ թրջելով այն եռման ջրով (շատ կարևոր է հետևել ջրի ջերմաստիճանին մաքրման բարձր որակի հասնելու համար, ինչպես նաև լամպերը չվնասելու համար): - Մաքսիմալ քամե՞ք այն: - Բացե՞ք և տեղադրե՞ք ծալովի աթոռ/աստիճան: - Կանգնե՞ք աթոռին և սկսե՞ք մաքրել: - Մաքրե՞ք առաստաղի ամբողջ տարածքը ներառյալ լամպերը: - Ավարտելուց հետո մի՛ մոռացե՞ք դուրս բերել աթոռը/աստիճանը: - Ինչպես նաև մի՛ մոռացե՞ք նորից հետադարձ հայացք գցել՝ ջրի հետքերը վերացնելու նպատակով:		
12.	Լոգարանի մաքրությունը ավարտելուն պես՝ տեղադրե՞ք համապատասխան քանակի սրբիչները, ըստ հյուրասենյակի տիպի և խալաթ/ներ ըստ հյուրերի քանակի: Սրբիչները միշտ ծալե՞ք և տեղադրե՞ք այն կերպ, որ հյուրին պարզ երևա հյուրանոցի տարբերանշանը: Ոտքի սրբիչը տեղադրե՞ք հնարավորինս մոտ լոգախցիկին, իսկ հողաթափերը դրե՞ք սրբիչի աջ անկյունում:		
13.	Բնակեցված սենյակում սպասուհին չի դիպչում հյուրի անձնական իրերին և հիգիենայի պարագաներին: Մաքրման ընթացքում մաքրում է միայն դրանց շուրջը:		
14.	Բնակեցված սենյակում սենյակից դուրս են հանվում բոլոր օգտագործված և հատակին գտնվող սրբիչները՝ բացառությամբ միայն վերևում գտնվող, կախված խալաթներից և չօգտագործված սրբիչներից:		
15.	Տեղադրե՞ք անհատական հիգիենայի համար անհրաժեշտ միջոցները ըստ հյուրերի քանակի և ըստ հյուրանոցում ընդունված տարբերակի: Օրինակ՝ լվացարանին տեղադրե՞ք օճառը և 2 մաքուր բաժակ՝ փոխարինելով հները նորերով՝ անկախ նրանից օգտագործվել են դրանք թե ոչ: Տվյալ բաժակները վճանում ենք տեղում, օգտագործելով միայն ԿԱՆԱԶ սպունգը:		



Ստուգաթերթիկ



16.	Ավելացրե՞ք զուգարանի թուղթ: Եթե զուգարանի թղթի չափը քիչ է միջինից, անհրաժեշտ է փոխարինել նորով:		
17.	Ժամանակն է կարգի բերելու անկողինը բնակեցված սենյակում, իսկ չբնակեցված սենյակի համար պատրաստել նորը:		
18.	Անհրաժեշտ է տեղադրել ներքնակի պաշտպանիչներ: Այնուհետև սավանը փռել մահճակալին այնպես, որ արդուկի ծալքն ընկնի մեջտեղում: Սավանը լավ ձգելուց հետո ազատ մասերը տեղադրե՞ք մեծ ներքնակի տակ և նախապատրաստե՞ք ծրարը: Գցե՞ք սավանի վրա և ուղղե՞ք, ծալե՞ք գլխամասը լայն գիծ ստանալու համար և ազատ մասերը տեղադրե՞ք մեծ ներքնակի տակ, ձգե՞ք նաև ներքևից:		
19.	Նախապատրաստե՞ք բարձի երեսները և ստուգե՞ք արդյոք բարձի վրա առկա է պաշտպանիչ կտորը: Ուշադրություն դարձրե՞ք որպեսզի պաշտպանիչ կտորի վրա առկա չլիանի:		
20.	Ըստ միջգգայիներեն ընդունված կանոնների՝ բնակեցված սենյակում անկողինը փոխվում է բնակվելու ամեն 3-րդ գիշերը: Մնացած օրերին անկողնու սպիտակեղենը ուղղակի թափ է տրվում և ուղղվում ընդունված ձևով: Եթե հյուրը թողել է «փոխե՞ք իմ սպիտակեղենը» հաղորդագրությունը, ապա անհրաժեշտ է փոխել սպիտակեղենը նույն օրը:		
21.	Մանրակրկիտ մաքրե՞ք փոշին ամենուր:		
22.	Ստուգե՞ք մինի բարը և ավելացրե՞ք պակասորդը: Եթե հյուրը օգտվել է մինի բարից , ապա սպասուհին պետք է լրացնի կտրոնը, մեկ օրինակը պետք է թողնի սեղանին, իսկ մյուսը փոխանցի ընդունարանի աշխատակցին: Կտրոնը լրացնելուց լինել ուշադիր և չմոռանալ լրացնել բոլոր կետերը:		



Ստուգաթերթիկ



23.	Հյուրերի իրեր. - Սեղանին տեղադրված հյուրի իրերը չեն տեղաշարժվում: - Եթե բնակեցված սենյակի մաքրման ժամանակ նկատում եք շատ թանկարժեք իր, օրինակ՝ զարդ, ապա անպայման կանչե՞ք մեկ այլ սպասուհու/մենեջերին, որը կհաստատի, որ իրը դրված է եղել այդ տեղում: - Եթե մաքրման ընթացքում վնասվում է հյուրի իրերից որևէ մեկը, անմիջապես տեղեկացրե՞ք մենեջերին: - Երբ մաքրում եք փոշիները ուշադիր եղե՞ք բնակեցված սենյակում: Եթե առկա է տեղադրված ուտելիք կամ հեղուկ, ապա մի՞ փչե՞ք այդ տարածքում մաքրման հեղուկները: Սրբե՞ք միայն դրանց շուրջ: Իսկ եթե ուտելիքները կամ խմիչքը փակ տարաներով են, ապա կարող եք տեղաշարժել այն՝ մաքրելով դրանց տակ:		
24.	Ուշադիր գնե՞ք պատերը: Լաթաների հայտնաբերման դեպքում մաքրե՞ք դրանք: Փչե՞ք համապատասխան հեղուկը լաթայի վրա: Օգտագործե՞ք լաթ պատը մաքրելու համար, սակայն շատ ուժեղ մի՛ սեղմե՞ք: Մաքրե՞ք պատը լայն շրջանաձև շարժումներով հետքերից խուսափելու համար: Այն դեպքում, երբ լաթան չի անցնում, փչե՞ք հեղուկը ևս մեկ անգամ և թողե՞ք այն ներծծվի մոտ 10 րոպե, այնուհետև կրկնե՞ք շարժումները:		
25.	Փոշեկուլով մաքրե՞ք սենյակը: Համոզվե՞ք, որ ամեն ինչ մանրամասնորեն և պատշաճ կերպով մաքրված է և բոլոր կողմնակի իրերը, լաթերը և հեղուկները Ձեր սայլակի վրա են և ոչ սենյակում:		
26.	Ավարտե՞ք աշխատանքը մաքրելով դուռը և անջատե՞ք լույսերը՝ հանելով Ձեր անհատական բարտը:		
27.	Դու՛րս եկե՞ք սենյակից և փակե՞ք դուռը: Մաքրե՞ք դուռը դրսի կողմից:		
Ընդամենը			

Բացի վերոնշյալ կետերից, կից հավելվածներում կգտնեք նաև «Ի՞նչ կարելի է և ի՞նչ չի կարելի անել զբաղեցված սենյակը մաքրելիս» գործողությունների ցանկը իրենց բացատրություններով:



ԹԵՄԱ 4

Հանրային տարածքներ



Առաջադրանք 3.

Այստեղ ուսանողներին կարող են այցելել ցանկացած հյուրանոց/հյուրատուն և կազմեն հստակ ժամանակացույց և ընթացակարգ՝ բացատրելով, թե որ նորմերով են առաջնորդվել:

Ինքնաստուգման հարցեր:

Հարց 1. Քանի մաքրուի է անհրաժեշտ 16 սենյակ ունեցող հյուրատունը սպասարկելու համար և ինչպես կարելի է դա հաշվարկել:

Հարց 2. Որոնք են համարվում հյուրատանը հանրային տարածքներ և ինչ սանիտարահիգիենիկ հատուկ պահանջներ կան դրանց նկատմամբ:

Հարց 3. Ինչպես կարելի է ստանդարտացնել և անընդհատ հետևել մաքրության որակի պահպանմանը հյուրատներում և այլ հյուրանոցային կացարաններում:

Հարց 4. Հյուրասենյակի դուրսգրում իրականացնելիս, որն է առաջին գործողությունը, որը կարևոր է որ կատարվի մաքրուի ու կողմից՝ սենյակ մուտք գործելիս:

Հարց 5. Ինչպես ենք վերաբերվում հյուրերի թողած ուտելիքներին սենյակների դուրս գրման գործընթացում:



ԹԵՄԱ 5

Ընդհանուր անվտանգություն հյուրատանը



Իրավիճակ 3.

Սպառնալիքների ներկայացում:

Այստեղ ուսանողների հետ կարելի է կատարել ակտիվ վարժություն, որի ընթացքում նրանց հետ միասին բացահայտել այլ օրինակներ, միգրացիոն նաև լսել զավեշտալի պատմություններ իրենց իսկ անձնական փորձից: Այնուհետև անհրաժեշտ է խոսել նաև տվյալ սպառնալիքների հետ կապված հնարավոր լուծումների մասին:

Եթե առկան ուսանողներ, որոնք իրենց իսկ փորձով չեն ցանկանում կիսվել, ապա կարելի է հանձնարարել, որ իրենք առցանց որոնում անեն և գտնեն իրական պատմություններ, կիսվեն այդ պատմություններով մյուսների հետ, ինչպես նաև առաջարկեն լուծումներ այդ իրավիճակներից առողջ և անվնաս դուրս գալու համար:



Լուծումներ՝ անվտանգության ապահովման



Աշխատակիցների մշտապես զգոն լինելը, պարբերաբար շրջելը հյուրանոցի տարածքում:



Անվտանգության աշխատակիցների, կամ անվտանգության ծառայության առկայությունը:



24/7 ընդունարան ունենալը:



Հյուրերի մասին ինֆորմացիա ՉՏՐԱՄԱԴՐԵԼԸ:



Ճաղերի առկայությունը պատշգամբներում (ճիշտ նեղությամբ, որպեսզի երեխաների համար լինի ապահով):



Տեսախցիկների առկայությունը տարածքում:



Տարածքի լավ լուսավորությունը:



Աշխատակիցների ստուգումներ աշխատանքի ավարտին՝ հյուրերի իրերի և հյուրանոցի գույքի գողություններից խուսափելու համար:



և այլն:



Հյուրատան նկատմամբ պահանջներ հաշմանդամություն ունեցող անձանց հյուրընկալելու համար



Առաջադրանք 4. Ինչպե՞ս դա անել:

Տվյալ հարցը կարելի է օգտագործել, որպեսզի հորդորել ուսանողներին, որ նրանք ուսումնասիրեն ՀՀ սահմանադրությունը, բոլոր օրենքներն ու իրավական ակտերը և հատկապես բոլոր այն միջազգային պայմանագրերը, որոնք վավերացվել են Հայաստանի Հանրապետության կողմից և տվյալ փաստաթղթերից հանեն բոլոր այն պահանջները, որոնք կարևոր են կացարանների համար և ներկայացնեն իրենց լսարաններին:

Այս հանձնարարությունը խորհուրդ է տրվում տալ որպես տնային, գրավոր աշխատանք, որպեսզի ուսանողները կարողանան ավելի շատ ժամանակ տրամադրել, ինչպես նաև տվյալ ժամանակահատվածում կարողանալ ավելի լավ յուրացնել նյութը: Տվյալ հանձնարարությունը կարող են կատարել մանրամասնորեն մեկ շաբաթում:

Ի՞նչ կառաջարկեք դուք:

Առաջարկել լսարանում կատարել «մտքային գրոհ» տվյալ հարցին պատասխանելու համար և թվարկել այն նվազագույն չափորոշիչները, որոնք անհրաժեշտ է պահպանել զբոսաշրջային կացարաններին: Ինչպես նաև կարելի է նկարագրել, թե տվյալ չափորոշիչներից որոնք են ընդունված և կատարվում Հայաստանում, և որոնք են որ կարելի է կիրառել և դրանով իսկ լինել ավելի մարդասեր և ավելի գրավիչ զբոսաշրջիկների համար:

Ստանդարտների օրինակներ

- Թեթևհարթակ
- Մուտքի դռան լայնություն
- Վերելակի դռան լայնություն
- Սենյակի դռան լայնություն
- Սենյակը պետք է լինի ավելի ընդարձակ
- Լոգարանը պետք է լինի ավելի ընդարձակ
- Սեղանը պետք է լինի բարձր
- Չուգարանակոնքը պետք է լինի բարձր
- Իրերը՝ նստած մարդու համար հասանելի և այլն



Ինքնաստուգման հարցեր:

Հարց 1. Ինչ միջազգային համաձայնագրերում է մասնակցում Հայաստանի Հանրապետությունը՝ հաշմանդամների շարժականության իրավունքի պահպանման ոլորտում:

Հարց 2. Որոնք են հյուրանոցային կացարանների դիմաց դրված պարտադիր պետական պահանջները՝ հաշմանդամություն ունեցող անձանց մուտքը չսահմանափակելու համար:

Հարց 3. Տարեկան քանի հաշմանդամ զբոսաշրջիկ է այցելում Հայաստանի հանրապետություն:

Հարց 4. Ինչու՞ է անհրաժեշտ հաշմանդամների համար մատչելի հյուրանոցային համարներ պատրաստել: Իսկ եթե հաշմանդամ հյուրերը չափ են:

Հարց 5. Ինչպես կարող են հյուրանոցային կացարանները բարելավել իրենց հարմարություններն ու հասանելիությունը՝ հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց համար:

Օգտակար գրականություն և առցանց հղումներ



- Management of Hotel and Motel Security, Harvey Burstein
- Occupational Safety, Health, and Fire Index, David E. Miller
- Crime Prevention Through Physical Security, Walter M. Strobl

<https://www.youtube.com/watch?v=sfQdP7WUVYQ>
<https://www.youtube.com/watch?v=YMyofREc5Jk&t=112s>
<https://www.patientsafetyusa.com>



Հավելվածներ



Գործառույթ:		Ինչ կարելի է և ինչ չի կարելի անել զբաղեցված սենյակը մաքրելիս			
ԱԸՍկող:		Ամսաթիվ:		Վերանայմանամսաթիվ:	

Գործողություն	Նշումներ/Բացատրություններ
Աղբ	- Ցանկացած բան, որը գտնվում է աղբամանում, համարվում է աղբ: - Եթե հյուրը սենյակում որևէ տեղ կամ աղբամանի կողքին ինչ-որ դատարկ տուփ, արկղ կամ այլ իր է թողել, չի կարելի այն դնել նետել ամանը հյուրի հետ ճշտելու: - Ցանկացած փաստաթուղթ (ցանկացած տեսակի թուղթ, նշումներով անձեռոցիկ և այլն), որը գտնվում է սեղանի վրա չի կարելի դնել նետել:
Հագուստ	- Եթե սենյակում նկատում եք հատակին ընկած կամ անկողնու վրա անփութորեն դրված որևէ հագուստ, այն կոկիկ հավաքեք և փռեք բազկաթոռի կամ աթոռի վրա: Ոչ մի դեպքում չի կարելի բացել պահարանը և հագուստը դնել այնտեղ: - Պահարանը կարելի է բացել միայն այն դեպքում, եթե օգտագործվել է լվացքի տոպրակ ինչպես նաև միևնույն բարի օգտագործումը ստուգելու համար: - Կոշիկները դասավորեք հատակին դռնից մի քիչ այն կողմ՝ շրիշակին մոտ:
Լոգարանի պարագաներ	- Եթե լոգարանը մաքրելիս նկատում եք հյուրի կողմից թողնված որևէ անձնական հիգիենայի պարագա (կոսմետիկա, երեսի սրբիչ և այլն), չի կարելի դրանք դնել հետ տուփի մեջ կամ հավաքել: Կարելի է խնամքով դասավորել որևէ տեղ լոգարանում: - Եթե հյուրն ունի իր անձնական շամպունը կամ գելը, դասավորեք դրանք լոգախցիկի անկյունում, իսկ ատամի խոզանակը, մածուկը՝ բաժակի մեջ:
Ձեռք մի տվեք	- Չի կարելի ձեռք տալ թանկարժեք իրերին, էլեկտրոնիկային, դեղերին: - Եթե սենյակի սեյֆը բաց է և սեյֆի մեջ կա որևէ իր կամ առձեռն գումար, անմիջապես տեղեկացրեք անվտանգության բաժնի աշխատակցին: - Չի կարելի շարժել, բացել կամ նայել հյուրի իրերը. Կասկածի տեղիք մի տվեք: - Հյուրի սենյակում գտնվող և բաժակի մեջ լցված ցանկացած հեղուկ (անգամ ջուր) չի կարելի թափել:
Սնունդ	Եթե սենյակում կան սննդի ակնհայտ մնացորդներ, կամ կարծում եք, որ թողնված սնունդն այլևս օգտագործման ենթակա չէ, դնել նետեք այն:



Հավելվածներ



Գործառույթ:		Սենյակի բանալու տրամադրում			
ԱԸՍկող:		Ամսաթիվ:		Վերանայմանամսաթիվ:	

Գործողություն	Նշումներ/Բացատրություններ
	Հյուրասենյակի բանալի քարտերի թողարկումը ամենակարևոր և հաճախակի գործողություններից մեկն է, որը դուք պատրաստվում եք կատարել ամեն օր: Այն ուղղակիորեն կապված է հյուրի անվտանգության, ապահովության զգացումի և բավարարվածության հետ: Այսպիսով, կենսական նշանակություն ունի իմանալ բոլոր քայլերը, թե ինչպես ճիշտ բանալիներ տալ ճիշտ մարդկանց և հետևել ոսկե կանոններին:
Բանալիները տրվում են հետևյալ դեպքերում.	1. Ժամանումից հետո - Check-in-ի ժամանակ 2. Կորցնելու դեպքում 3. Լրացուցիչբանալիլրացուցիչանձիհամար 4. Բանալինմաքցել է սենյակում
Ոսկե կանոններ, որոնք պետք է հիշել.	- Բոլոր դեպքերում նոր բանալիներ տրվում են միայն այն դեպքում, եթե տրամադրվում է նույնականացում վավեր լուսանկարով (եթե հյուրին դեմքով չեք ճանաչում): - Եթե տվյալ պահին անձը հաստատող փաստաթուղթը հասանելի չէ, հյուրին պետք է ուղեկցել սենյակ և միայն անձը հաստատող փաստաթուղթ տրամադրելուց հետո նրան կարելի է բանալին տալ: - Սենյակի բանալին կարող են պահանջել բացառապես սենյակի հյուրերը և ոչ ոք: - Բանալիները երբեք չպետք է տրվեն այն անձանց, ովքեր պնդում են, որ հյուրի թույլտվությունն ունեն սենյակ մտնելու համար, եթե հյուրն անձամբ իր բանավոր կամ գրավոր թույլտվություն չի տվել: - Անձնական տվյալները, ինչպիսիք են ծննդյան ամսաթիվը կամ հեռախոսահամարը, կարող են ծառայել որպես նույնականացման մեթոդ. - Հիշի՛ր. Եթե բանալին կորել է, ապա նոր բանալի կարող է տրվել միայն բոլոր նախորդներն անջատելուց հետո՝ չմոռանալով այդ մասին տեղեկացնել հյուրին: - Եթե լրացուցիչ անձանց համար բանալիներ են պահանջվում, համոզվեք, որ ՉԵԶ ապահովագրությունը մնացած բոլոր բանալիները: - Երբեք մի կարդացեք/ասեք սենյակի համարը բարձրաձայն - Բանալիները տրամադրվում են միայն մեծահասակներին
Անձնագրի պահանջ	Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել այն դեպքերին, երբ բանալին պահանջվում է ժամանումից հետո, արդեն իսկ գրանցումը անցնելուց հետո: Բանալին տալուց առաջ հյուրից անձնագիր/ID խնդրեք: Եթե տվյալ պահին որևէ փաստաթուղթ չկա, դուք կարող եք նույնականացնել հյուրին անձնագրի պատճենի լուսանկարով, որը պետք է լինի ընդունարանի փաստաթղթերում հյուրի գրանցման դեպքում: Եթե դա նույնպես հնարավոր չէ, հյուրին ուղեկցեք իր սենյակ, համոզվեք, որ նա ձեզ ցույց է տալիս անձը հաստատող փաստաթուղթը, նախքան նրան սենյակում մեկնելու թողնելը:
Ինչու է կարևոր	Միանգամայն հնարավոր է, որ անցորդը կամ անձանոթը կարող է սենյակի բանալին խնդրել և դրանով մոտեք ունենալ հյուրասենյակ: Այս դեպքում սենյակից ցանկացած կորստի կամ այդ սենյակում ցանկացած վնասի ողջ պատասխանատվությունը կրելու է հյուրանոցը: Նույնիսկ եթե բանալի պահանջողը հյուրից գիտի անունը, ազգանունը և/կամ այլ անձնական տվյալներ, դա բավարար չէ առանց ինքնությունը ստուգելու բանալին տրամադրելու համար: Սա կարող է լինել հյուրի բարեկամը կամ ընկերը, ով տեղյակ է ամրագրման մանրամասներին, բայց, այնուամենայնիվ, իրավունք չունի մոտեք գործել սենյակ:



Հավելվածներ



Գործառույթ:		Ուշ ժամերի այցելուներ			
ԱԸՍկող:		Ամսաթիվ:		Վերանայմանամսաթիվ:	

Գործողություն	Նշումներ/Բացատրություններ
Այցելուների քաղաքականություն	Հյուրանոցի հյուրերը կարող են հյուրընկալել իրենց սեփական հյուրերին միայն մինչև կեսգիշեր: Հյուրանոցում այցելուների սովորական ժամն է մինչև 12:00: Եթե այցելուն կեսգիշերից հետո դուրս չի գալիս սենյակից, ընդունարանի աշխատակիցը պետք է զանգահարի հյուրասենյակ և խնդրի այցելուին կարճ ժամանակում հեռանալ սենյակից կամ մոտենալ գրասեղանին գրանցման համար: Ժամը 00:00-ից հետո հյուրանոցում չգրանցված հյուրերին արգելվում է: Զմռանաբ առաջարկել նրանց մնալ սենյակում կեսգիշերից հետո միայն անձը հաստատող փաստաթղթի կամ անձնագրի տրամադրման և ստուգման դեպքում, որը, հետևաբար, ենթակա է հավելավճարի: Եթե նրանք չեն ցանկանում գրանցվել և վճարել հավելյալ գումար, սակայն նախագրուշական զանգից հետո նույնպես դուրս չեն գալիս սենյակից, ապա ընդունարանի աշխատակիցը պետք է գնա հյուրի սենյակ անվտանգության աշխատակցի հետ և խնդրի հյուրին կամ տրամադրել անձը հաստատող փաստաթուղթ կամ հեռանալ: սենյակից:
Ինչ անել, եթե այցելու գա կեսգիշերից հետո?	Եթե կեսգիշերից հետո այցելու ունեք, ով խնդրում է գնալ հյուրի սենյակ և ունեք մեր հյուրի թույլտվությունը, կարող եք նախ առաջարկել նրան հանդիպել մեր սրճարանում կամ լաունջի տարածքում: Եթե նրանց համար հրատապ է հանդիպել սենյակում, այցելուին խնդրեք տրամադրել ID/անձնագիր, տեղեկացնել վճարման քաղաքականության մասին և թույլ տալ նրան գնալ սենյակ: Եթե չունեք մեր հյուրի թույլտվությունը, երբեք չպետք է այցելեք հյուրի սենյակ այդ ուշ ժամին: Խնդրեք այցելուն ինքն իրեն զանգահարել: Եթե այցելուն հրաժարվում է զանգահարել, քանի որ չունի հեռախոսահամար կամ որևէ այլ պատճառով և պնդում է, որ հանդիպումը հրատապ է, միայն մեկ անգամ զանգահարեք հյուրասենյակ, ներողություն խնդրեք և բացատրեք իրավիճակը: Նրա թույլտվությունը ստանալու դեպքում հետևեք վերը նկարագրված քայլերին (ID կամ անձնագիր, Check-in, վճարում):
Հյուրերի կատեգորիա-զացիա	Ընդունարանի աշխատակիցը իշտ պետք է ուշադիր լինի այցելուների նկատմամբ, ովքեր ժամանում են մեր հյուրերին տեսնելու: Այն այցելուներին, ովքեր հարբած են, կամ մի քիչ շատ են օգտագործել ալկոհոլ, թմրանյութեր, իրենց ոչ աղեկվատ են պահում կամ պարզապես տեղին ու պատշաճ տեսք չունեն (և եթե թվում է, թե վարձատրվում են սեռական ծառայությունների համար), չպետք է թույլ տան բաժրանալ հյուրասենյակ:

